

Briuselis, 2021 07 20
SWD(2021) 703 final

KOMISIJOS TARNYBŲ DARBINIS DOKUMENTAS

2021 m. teisinės valstybės principo taikymo ataskaita
Šalies skyrius: teisinės valstybės principo taikymo padėtis Bulgarijoje

pridedamas prie

**KOMISIJOS KOMUNIKATO EUROPOS PARLAMENTUI, TARYBAI, EUROPOS
EKONOMIKOS IR SOCIALINIŲ REIKALŲ KOMITETUI IR REGIONŲ
KOMITETUI**

2021 m. teisinės valstybės principo taikymo ataskaita
Teisinės valstybės principo taikymo padėtis Europos Sąjungoje

{COM(2021) 700 final} - {SWD(2021) 701 final} - {SWD(2021) 702 final} -
{SWD(2021) 704 final} - {SWD(2021) 705 final} - {SWD(2021) 706 final} -
{SWD(2021) 707 final} - {SWD(2021) 708 final} - {SWD(2021) 709 final} -
{SWD(2021) 710 final} - {SWD(2021) 711 final} - {SWD(2021) 712 final} -
{SWD(2021) 713 final} - {SWD(2021) 714 final} - {SWD(2021) 715 final} -
{SWD(2021) 716 final} - {SWD(2021) 717 final} - {SWD(2021) 718 final} -
{SWD(2021) 719 final} - {SWD(2021) 720 final} - {SWD(2021) 721 final} -
{SWD(2021) 722 final} - {SWD(2021) 723 final} - {SWD(2021) 724 final} -
{SWD(2021) 725 final} - {SWD(2021) 726 final} - {SWD(2021) 727 final}

SANTRAUKA

Bulgarijos reformas, įgyvendinamas su teisingumu ir korupcija susijusiose srityse, pirmiausia stebėjo Komisija, taikydama bendradarbiavimo ir tikrinimo mechanizmą (BTM), o šiuo metu jos stebimos įgyvendinant teisinės valstybės mechanizmą. Reaguodamos į 2020 m. teisinės valstybės principo taikymo ataskaitą, Bulgarijos institucijos priėmė specialų veiksmų planą, apimančią visų keturių ramsčių klausimus.

Bulgarijoje teismų reforma buvo vykdoma laipsniškai ir turėjo didelės svarbos teismų nepriklausomumui ir visuomenės pasitikėjimui, tačiau tebėra neišspręstų uždavinių. Įsigaliojo naujas įstatymas dėl generalinio prokuroro ir jo pavaduotojų. Šis įstatymas buvo užginčytas Konstituciniame Teisme, ir šis paskelbė jį prieštaraujančiu Konstitucijai. Taigi generalinio prokuroro atskaitomybės ir baudžiamosios atsakomybės klausimas liko neišspręstas. Vis dar nuogąstaujama ir dėl Aukščiausiosios teismų tarybos sudėties bei veikimo. Reforma šiuo klausimu buvo pasiūlyta naujos Konstitucijos projekte, tačiau galiausiai jis nebuvo priimtas. Generalinis inspektorius ir Aukščiausiosios teismų tarybos inspekcijos inspektoriai dirba toliau, nors jų kadencija baigėsi 2020 m. balandžio mėn. Paaukštinimo tvarka teismuose kelia susirūpinimą, nes teisėjai buvo skiriami į aukštesnes pareigas ne pagal įprastą atviro konkurso procedūrą. Nepaisant pastangų teisėkūros srityje, vis dar yra trūkumų, susijusių su praktine teismų sistemos skaitmenizacija. Daroma didelė pažanga kalbant apie administracinės teisingumo sistemos veiksmingumą.

Sustiprintas institucinių kovos su korupcija reformų įgyvendinimas. Patvirtinta nauja 2021–2027 m. kovos su korupcija strategija, kurioje numatyti nauji prioritetai, t. y. stiprinti kovos su korupcija pajėgumus, didinti vietos institucijų atskaitomybę ir sukurti kovos su korupcija aplinką, kurioje būtų galima laiku imtis atsakomųjų veiksmų. Išlieka didelių problemų dėl priemonių, susijusių tarnybine etika viešojo administravimo srityje, lobistine veikla ir informavimo apie pažeidimus apsauga, efektyvumo, kai nėra specialaus reglamentavimo. Nepaisant intensyvesnės tiriamosios veiklos ir išteklių didinimo, galutinių apkaltinamųjų nuosprendžių aukšto lygio korupcijos bylose vis dar priimama mažai ir šiuo atžvilgiu dar reikia pasiekti reikšmingus rezultatus.

Kalbant apie žiniasklaidos pliuralizmą, Bulgarijos teisinė sistema grindžiama konstitucinių apsaugos ir teisėkūros priemonių rinkiniu. Priimti nauji teisės aktai, kuriais į nacionalinę teisę siekiama perkelti Audiovizualinės žiniasklaidos paslaugų direktyvą, kuria siekiama stiprinti žiniasklaidos reguliavimo institucijos, Elektroninės žiniasklaidos tarybos, nepriklausomumą. Susirūpinimą tebekelia per menkas skaidrumas žiniasklaidos priemonių nuosavybės srityje. Matyti, kad žurnalistų darbo aplinka ir saugumas nepagerėjo. COVID-19 pandemija turėjo įtakos žiniasklaidos pliuralizmui ir žurnalistų apsaugai ekonominiu požiūriu, ypač regioninės žurnalistikos srityje, tačiau nebuvo imtasi jokių konkrečių paramos priemonių.

Kalbant apie stabdžių ir atsvarų sistemą, susirūpinimą tebekelia tai, kad teisėkūros procese ribotai taikomas poveikio vertinimas ir viešos konsultacijos, ypač dėl Parlamento siūlomų įstatymų projektų. Panašių nuogastavimų taip pat kyla dėl praktikos, kai svarbūs pokyčiai įgyvendinami iš dalies keičiant kitus nesusijusius teisės aktus, kuriais apeinami viešų konsultacijų ir poveikio vertinimo reikalavimai. Su COVID-19 pandemija susijusi nepaprastoji padėtis dar neatšaukta. Padidinti nacionalinių žmogaus teisių institucijų ištekliai. Atsisakyta nevyriausybinėms organizacijoms skirto užsienio finansavimo įstatymo projekto, tačiau pilietinė erdvė šalyje tebėra susiaurinta.

Bendradarbiavimo ir tikrinimo mechanizmas (BTM), kaip pereinamojo laikotarpio priemonė, kuria siekiama sudaryti palankesnes sąlygas Bulgarijai toliau vykdyti teismų reformą ir intensyvuoti kovą su korupcija ir organizuotu nusikalstamumu, buvo pradėtas taikyti 2007 m. Bulgarijai įstojus į Europos Sąjungą¹. Atsižvelgiant į sprendimą, kuriuo nustatomas mechanizmas, ir kaip pabrėžė Taryba, BTM bus baigtas taikyti, kai bus tinkamai pasiekti visi Bulgarijai taikomi orientaciniai tikslai². 2019 m. spalio mėn. patvirtintoje naujausioje Komisijos BTM ataskaitoje nurodyta, kad Bulgarija prisiėmė keletą papildomų įsipareigojimų, ir padaryta išvada, jog taikant BTM padaryta pažanga yra pakankama, kad Bulgarija įvykdytų įsipareigojimus, prisiimtus stojant į ES. Komisija taip pat pabrėžė, kad Bulgarija turės toliau nuosekliai dirbti, kad ataskaitoje nurodyti įsipareigojimai virstų konkrečiais teisės aktais ir būtų toliau įgyvendinami. Priimant sprendimą dėl BTM taikymo pabaigos bus tinkamai atsižvelgta į Tarybos ir Europos Parlamento poziciją³.

I. TEISINGUMO SISTEMA

Bulgarijos Respublikos teismų sistemą⁴ sudaro iš viso 182 teismai – ir bendrosios kompetencijos, ir specializuoti. Paprastai bendrosios kompetencijos teismai bylas nagrinėja trijose instancijose, šių teismų sistemą sudaro 113 apylinkės teismų, 28 apygardos teismai ir 5 apeliaciniai teismai. Specializuoti teismai apima karo, baudžiamuosius ir administracinius teismus. Aukščiausiasis Kasacinis Teismas yra paskutinės instancijos teismas, kai bylas nagrinėja bendrosios kompetencijos, karo ir specializuoti baudžiamųjų bylų teismai, o nagrinėjant administracines bylas paskutinės instancijos teismas yra Aukščiausiasis administracinis teismas. Teisminės institucijos taip pat apima prokuratūrą, o Bulgarijos Konstitucinis Teismas į teismų sistemą nepatenka⁵. Prokuratūros struktūra yra vienoda, jai vadovauja generalinis prokuroras⁶. Bulgarija dalyvauja Europos prokuratūros veikloje. Bulgarijos teismų sistemoje aukščiausia administracinė institucija yra Aukščiausioji teismų taryba. Ji atsakinga už teisminių institucijų valdymą ir jų nepriklausomumo užtikrinimą. Teisėjus, prokurorus ir tyrėjus⁷ skiria, aukština, perkelia ir atleidžia Aukščiausiosios teismų

¹ Remiantis 2006 m. spalio 17 d. Tarybos išvadomis (dok. 13339/06), mechanizmas buvo nustatytas 2006 m. gruodžio 13 d. Komisijos sprendimu, OL L 354, 2006 12 14, p. 58.

² Gruodžio 12 d. Tarybos išvados dėl bendradarbiavimo ir tikrinimo mechanizmo.

³ Nors Europos Parlamentas iš pradžių pritarė tam, kad BTM taikymas būtų nutrauktas (žr. 2019 m. gruodžio 20 d. Europos Parlamento Pirmininko D. M. Sassolio raštą Komisijos Pirmininkei U. von der Leyen), dabar jis laikosi kitos pozicijos (žr. 2020 m. spalio 8 d. Europos Parlamento rezoliuciją dėl teisinės valstybės principo taikymo ir pagrindinių teisių padėties Bulgarijoje (2020/2793(RSP))). Taryboje dėl išvadų šiuo klausimu nesusitarta. 2019 m. gruodžio 13 d. Pirmininkaujančiosios valstybės narės pranešime Tarybai pirmininkaujanti Suomija nurodė, kad Taryboje nesutariama dėl pozicijos, kurios reikia laikytis Bulgarijos atžvilgiu.

⁴ Teismų sistemos struktūros aprašymą galima rasti, pvz., CEPEJ (2020), *Study on the functioning of the judicial systems in the EU Member States*.

⁵ Žr. 2020 m. teisinės valstybės principo taikymo ataskaita. Šalies skyrius: teisinės valstybės principo taikymo padėtis Bulgarijoje, p. 2.

⁶ Konstitucijos 126–128 straipsniai.

⁷ Venice Commission opinion (CDL-AD(2019)031), 13–14 punktai: dauguma tyrėjų yra policijos pareigūnai, pagal procesinius reikalavimus prižiūrimi prokurorų; mažesnis skaičius tyrėjų turi teismo pareigūno statusą ir dirba Nacionalinėje tyrimų tarnyboje arba tyrimų padaliniuose, regioniniu lygmeniu esančiuose prokuratūros dalimi. Pagal procesinius reikalavimus juos visus prižiūri prokurorai. Procesinė priežiūra reiškia, kad visus tyrėjo sprendimus gali panaikinti prižiūrintis prokuroras. O prižiūrintį prokurorą prižiūri pagal hierarchiją viršesnis (iki generalinio prokuroro lygmens) prokuroras.

tarybos atitinkama (teisėjų arba prokurorų) kolegija⁸. Aukščiausioji advokatų taryba yra nepriklausoma savivaldi institucija, įsteigta įstatymu⁹.

Nepriklausomumas

Bulgarijoje plačiosios visuomenės tarpe suvokiamo teismų nepriklausomumo lygis tebėra žemas, o įmonių tarpe – vidutinis ir, palyginti su 2020 m., šiek tiek sumažėjo. Tik 31 proc. plačiosios visuomenės mano, kad teismai yra pakankamai arba visiškai nepriklausomi. Įmonių tarpe suvokiamo teismų nepriklausomumo lygis tebėra vidutinis – 43 proc. įmonių mano, kad teismai yra pakankamai arba visiškai nepriklausomi¹⁰. Pastaruosius penkerius metus suvokiamo teismų nepriklausomumo lygis plačiojoje visuomenėje nuolat buvo žemas. Iki 2019 m. suvokiamo teismų nepriklausomumo lygis įmonių tarpe buvo labai žemas ir nuo tada, nepaisant nedidelių svyravimų, išlieka vidutinis.

Naujasis įstatymas dėl generalinio prokuroro ir jo pavaduotojų atskaitomybės ir baudžiamosios atsakomybės buvo paskelbtas prieštaraujančiu Konstitucijai, todėl tebėra neišspręstų uždavinių. Tai, kad nėra galimybės vykdyti efektyvų nusikalstamos veikos tyrimą, susijusį su generaliniu prokuroru ir jo pavaduotojais, yra įsisenėjusi problema, kurią nurodo ne tik Europos Komisija¹¹, bet ir Europos Žmogaus Teisių Teismas¹² bei Europos Taryba¹³. Generalinis prokuroras dėl savo įgaliojimų¹⁴ ir padėties Aukščiausiojoje teismų taryboje¹⁵ daro didelę įtaką prokuratūroje ir gali ją daryti Aukščiausiojoje teismų

⁸ Aukščiausiosios teismų tarybos plenumą sudaro 25 nariai. Aukščiausiąją teismų tarybą sudaro Teisėjų kolegija ir Prokurorų kolegija. Teisėjų kolegiją sudaro teisėjų išrinkti šeši teisėjai, Parlamento išrinkti šeši nariai ir dviejų aukščiausiosios instancijos teismų pirmininkai, kurie yra nariai *ex officio*. Prokurorų kolegiją sudaro jų kolegų išrinkti keturi prokurorai ir vienas tyrimą atliekantis teismo pareigūnas, Parlamento išrinkti penki nariai ir generalinis prokuroras, kuris yra narys *ex officio*.

⁹ Žr. 2020 m. teisinės valstybės principo taikymo ataskaita. Šalies skyrius: teisinės valstybės principo taikymo padėtis Bulgarijoje, p. 3.

¹⁰ 2021 m. ES teisingumo rezultatų suvestinė, 48 ir 50 diagramos. Suvokiamo teismų nepriklausomumo lygis skirstomas į šias kategorijas: labai žemas (mažiau nei 30 proc. respondentų mano, kad teismai yra pakankamai arba visiškai nepriklausomi); žemas (30–39 proc.), vidutinis (40–59 proc.), aukštas (60–75 proc.), labai aukštas (daugiau nei 75 proc.).

¹¹ 2019 m. ataskaita dėl Bulgarijos pažangos, COM(2019) 498, p. 6.

¹² 2010 m. vasario 5 d. EŽTT sprendimas byloje *Kolevi prieš Bulgariją*, 121–127, 129, 135 ir 136 punktai.

¹³ Council of Europe, Supervision of the execution of the European Court's judgments, Committee of Ministers Decision CM/Del/Dec(2021)1398/H46-6 of 11 March 2021 ir CM/Notes/1398/H46-6 of 9-11 March ; Committee of Ministers Decision CM/Del/Dec(2020)1377bis/H46-9 of 1-3 September 2020 ir CM/Notes/1377bis/H46-9 of 3 September 2020. Taip pat žr. Committee of Ministers (Interim Resolution CM/ResDH(2019)367 of 5 December 2019 ir CM/Notes/1362/H46-6 of 3-5 December 2019; Venice Commission Opinion (CDL-AD(2019)031).

¹⁴ Generalinis prokuroras gali panaikinti arba pakeisti bet kurį bet kurio prokuroro priimtą sprendimą, kurio dar neperžiūrėjo teisėjas. Be to, jis gali prokurorus trijų mėnesių per kalendorinius metus laikotarpiui siųsti į komandiruotes be jų sutikimo ir teikti prokurorams rašytinius nurodymus, susijusius tik su teisės taikymu, įskaitant konkrečių bylų atvejų. Generalinis prokuroras taip pat turi plačius įgaliojimus apygardos ir provincijos lygmens prokuratūroms vadovaujančių prokurorų atžvilgiu.

¹⁵ Prokurorų kolegijoje (kurią sudaro jų kolegų išrinkti keturi prokurorai ir vienas tyrimą atliekantis teismo pareigūnas, penki Parlamento išrinkti nariai – dabartinėje sudėtyje šiuo metu visi jie taip pat yra prokurorai arba tyrimą atliekantys teismo pareigūnai – ir generalinis prokuroras) generaliniam prokurorui, kaip nariui *ex officio* ir pirmininkui, tenka lemiamas vaidmuo, susijęs su prokurorų karjera ir jiems taikomomis drausminėmis procedūromis. Plenumo Prokurorų kolegijos nariai paprastai balsuoja visi kartu, palaikydami generalinį prokurorą.

taryboje (tiek Prokuratūros taryboje, tiek plename), taip pat teismuose¹⁶. 2021 m. sausio 29 d. Parlamentas patvirtino įstatymą dėl Europos Žmogaus Teisių Teismo sprendimo byloje *Kolevi*¹⁷ vykdymo ir nustatė naują bet kokio generalinio prokuroro ir (arba) jo pavaduotojų veikos tyrimo pagrindą¹⁸. Pagal naująjį mechanizmą specialiajam prokurorui patikėta atlikti generalinio prokuroro ir (arba) jo pavaduotojų veikos tyrimą¹⁹. Bet koks specialiojo prokuroro atsisakymas pradėti tyrimą teismine tvarka būtų peržiūrėtas²⁰ pirmosios instancijos Specializuotame baudžiamųjų bylų teisme²¹. Atsižvelgus į kai kuriuos Europos Tarybos pasiūlymus²², naujajame įstatyme buvo numatyta, kad specialųjį prokurorą skiria ne Prokurorų kolegijos, o Aukščiausiosios teismų tarybos plenumas. 2021 m. vasario 10 d. Respublikos Prezidentas Konstituciniame Teisme užginčijo naujojo įstatymo konstitucingumą²³. Todėl Aukščiausiosios teismų tarybos plenumas nusprendė sustabdyti specialiojo prokuroro atrankos procedūrą, kol Konstitucinis Teismas priims sprendimą²⁴. 2021 m. gegužės 11 d. Konstitucinis Teismas priėmė sprendimą, kuriuo Respublikos Prezidento ginčijamos nuostatos pripažintos prieštaraujančiomis Konstitucijai, todėl visas mechanizmas pripažintas neatitinkančiu Konstitucijos²⁵. Be to, remdamosi Komisijos rekomendacija, 2021 m. vasario 23 d. Bulgarijos institucijos paprašė Venecijos komisijos pateikti naują nuomonę²⁶ dėl šio įstatymo. Tačiau dėl Konstitucinio Teismo sprendimo ši nuomonė nebus priimta. Europos Taryba nustatė keletą kitų su šiuo įstatymu susijusių problemų²⁷. Jų kyla dėl pirmiau minėtos didelės generalinio prokuroro įtakos²⁸, kuri gali lemti specialiojo prokuroro kandidatūrų²⁹ ir jo paskyrimo³⁰ kontrolę. 2021 m. kovo 11 d.

¹⁶ Council of Europe, Supervision of the execution of the European Court's judgments, CM/Del/Dec(2021)1398/H46-6 of 9-11 March 2021. Taip pat žr. 2020 m. teisinės valstybės principo taikymo ataskaita. Šalies skyrius: teisinės valstybės principo taikymo padėtis Bulgarijoje, p. 3.

¹⁷ 2010 m. vasario 5 d. EŽTT sprendimas byloje *Kolevi prieš Bulgariją*.

¹⁸ Baudžiamojo proceso kodekso papildymo įstatymas, paskelbtas 2021 m. vasario 23 d. Oficialiajame leidinyje Nr. 16.

¹⁹ Šis specialusis prokuroras turėjo būti skiriamas penkeriems metams šešių Aukščiausiosios teismų tarybos plenarinio posėdžio narių siūlymu arba savarankiškai iškėlęs savo kandidatūrą ir penkiolikos (iš dvidešimt penkių) balsų dauguma Aukščiausiosios teismų tarybos plename. Atliekant tyrimą specialiajam prokurorui galėjo padėti tyrimą atliekantis teismo pareigūnas iš Specializuotos prokuratūros. Pasibaigus kadencijai, specialusis prokuroras būtų galėjęs tapti teisėju ar tyrimą atliekančiu teismo pareigūnu arba likti prokuroru ir eiti tokio pat arba aukštesnio lygio pareigas kaip prokuratūroje prieš pradėdamas kadenciją. Specialusis prokuroras būtų turėjęs hierarchinį ir sprendimų priėmimo nepriklausomumą. .

²⁰ Bendrosios kompetencijos prokuroro atsisakymas pradėti tyrimą nėra peržiūrimas teisme; jį gali atšaukti tik aukštesnysis prokuroras.

²¹ Specialiojo prokuroro tirtos bylos turėjo būti nagrinėjamos pirmosios instancijos Specializuotame baudžiamųjų bylų teisme, antrosios instancijos Specializuotame baudžiamųjų bylų apeliaciniame teisme ir paskutinės instancijos Aukščiausiąjame Kasaciniame Teisme.

²² Council of Europe, Supervision of the execution of the European Court's judgments, Committee of Ministers Decision CM/Del/Dec(2021)1398/H46-6 of 11 March 2021 ir CM/Notes/1398/H46-6 of 9-11 March. Įstatymo projekte atsižvelgta į kai kurias preliminaras Europos Tarybos Žmogaus teisių direktorato pastabas, pateiktas Bulgarijos institucijoms 2020 m. gruodžio 15 d. bei 2021 m. sausio 18 ir 19 d.

²³ 2021 m. konstitucinės justicijos byla Nr. 4.

²⁴ 2021 m. balandžio 8 d. Aukščiausiosios teismų tarybos plenarinio posėdžio sprendimo protokolas Nr. 6.

²⁵ 2021 m. Konstitucinio Teismo sprendimas Nr. 7.

²⁶ Nepasiekus pažangos sprendžiant esamas problemas, Europos Žmogaus Teisių Teismo Sprendimų vykdymo departamentas pareiškė, kad naujasis mechanizmas turėtų būti laikomas laikinu sprendimu.

²⁷ CM/Del/Dec(2021)1398/H46-6 of 9-11 March 2021.

²⁸ Council of Europe, Supervision of the execution of the European Court's judgments, CM/Del/Dec(2021)1398/H46-6 of 9-11 March 2021. Taip pat žr. 2020 m. teisinės valstybės principo taikymo ataskaitos šalies skyrių dėl teisinės valstybės principo taikymo padėties Bulgarijoje, p. 3.

²⁹ Prokurorų pareigas einantys galimi kandidatai galėtų baimintis, kad jų karjerai kils rizika, jei jų kandidatūrai prieštarautų generalinis prokuroras, nes visi Aukščiausiosios teismų tarybos Prokurorų kolegijos nariai taip

Europos Tarybos Ministrų Komitetas³¹ pabrėžė, kad svarbu sumažinti generalinio prokuroro įtaką prokuratūroje, bet kokią galimą įtaką Aukščiausiojoje teismų taryboje³² ir teismuose, kad būtų galima įgyvendinti efektyvų tyrimo mechanizmą, be kita ko, išplėsti teisminę peržiūrą, be kita ko, į jos taikymo sritį įtraukiant bet koki prokuroro atsisakymą pradėti tyrimą³³.

Susirūpinimą kelia tai, kad nėra galimybės atlikti prokuroro sprendimo nepradėti tyrimo teisminę peržiūrą. 2021 m. kovo 11 d. Europos Tarybos Ministrų Komitetas pakartojo savo rekomendaciją dėl prokuratūros atsisakymo pradėti tyrimą teisminės peržiūros ir priemonių, kuriomis siekiama išvengti pernelyg didelio papildomo darbo krūvio teismams ir prokurorams³⁴. Ši rekomendacija pateikta atsižvelgiant į Europos Tarybos sustiprintą priežiūros mechanizmą, kuris pradėtas taikyti po Europos Žmogaus Teisių Teismo sprendimo, pagal kurį nusikalstamų veikų tyrimų neefektyvumas laikomas sistetine problema³⁵.

Vis dar išlieka susirūpinimas dėl Aukščiausiosios teismų tarybos sudėties bei veikimo. Padėtis, kai bendras teisėjų, kuriuos išrenka jų kolegijos, skaičius nesudaro daugumos, nesikeičia³⁶. Be to, kaip paaiškinta ankstesnėje pastraipoje, generaliniam prokurorui ir toliau tenka lemiamas vaidmuo³⁷ Prokurorų kolegijoje³⁸, jis tebedaro didelę įtaką plenumui³⁹ ir gali

pat yra pavaldūs generaliniam prokurorui (H/Exec(2021)9, 11 March 2021, Memorandum prepared by the Department for the Execution of Judgments of the European Court of Human Rights).

³⁰ Atsižvelgiant į generalinio prokuroro įgaliojimus ir padėtį Aukščiausiojoje teismų taryboje, plenariniame posėdyje surinkus balsų daugumą (15 iš 25 balsų) „generaliniam prokurorui tampa neįmanoma daryti įtaką asmenų, atsakingų už jo veikos tyrimą, skyrimui arba karjerai“, kaip reikalaujama Komiteto laikinojoje rezoliucijoje CM/ResDH(2019)367. Iš tiesų 11 (iš 25) Prokurorų kolegijos narių galėtų balsuoti visi kartu, gindami generalinio prokuroro interesus. Tokiu būdu jie galėtų vetuoti plenarinio posėdžio sprendimus arba įpareigoti plenariniame posėdyje svarstyti tik tuos kandidatus, kuriems pritarė generalinis prokuroras. Be to, padedant kitiems keliems nariams, kuriems „*de facto* daro įtaką“ generalinis prokuroras (CM/Notes/1398/H46-6), jie gali būti pagrindinis daugumos komponentas.

³¹ Committee of Ministers decision CM/Del/Dec(2021)1398/H46-6.

³² Kartu taip pat atsižvelgiama į tai, kad 2022 m. bus renkama nauja Aukščiausioji teismų taryba. Šiomis aplinkybėmis, nors ir nurodė, kad siūlomas mechanizmas gali būti laikomas tik laikinu sprendimu prieš pradedant platesnio masto reformą, Europos Taryba pasiūlė nustatyti dvigubą daugumą skiriant specialųjį prokurorą Aukščiausiosios teismų tarybos plenariniame posėdyje.

³³ Reikia priminti, kad anksčiau buvo išreikštas susirūpinimas dėl galimybės pradėti teisminę peržiūrą, nes toks pakeitimas trukdytų konstitucinei prokuratūros kompetencijai. Naujuoju įstatymu nustačius, kad bet koks atsisakymas pradėti generalinio prokuroro ir jo pavaduotojų veikos tyrimą turi būti peržiūrėtas teismine tvarka, abiejų šiuo klausimu nebeliko.

³⁴ Žr. CM/Del/Dec(2021)1398/H46-6 3 punktą; CM/Del/Dec(2020)1377bis/H46-9 4 punktą; CM/Del/Dec(2019)1362/H46-6.

³⁵ 2015 m. birželio 3 d. Europos Žmogaus Teisių Teismo sprendimas byloje *S. Z. / Bulgarija*, 29263/12.

³⁶ CM/Rec(2010)12, 27 punktą; Venice Commission opinion (CDL-AD(2020)035), 44 punktą; Teismų sistemos įstatymo 16 straipsnio 3 ir 4 dalys: Aukščiausiosios teismų tarybos Teisėjų kolegijai (14 narių) pirmininkauja vienas iš narių *ex officio* – Aukščiausiojo Kasacinio Teismo pirmininkas arba Aukščiausiojo administracinio teismo pirmininkas. Šešis narius tiesiogiai renka teisėjai, dar šešis – Parlamentas. Tiek Aukščiausiosios teismų tarybos plenumo, tiek Teisėjų kolegijoje dauguma gali būti pasiekta be teisėjų, kuriuos išrenka jų kolegijos, balsų.

³⁷ Dėl generalinio prokuroro padėties prokuratūroje ir jo, kaip Prokurorų kolegijos pirmininko, funkcijų jam tenka lemiamas vaidmuo Prokurorų kolegijoje ir jis daro didelę įtaką Aukščiausiosios teismų tarybos plenariniame posėdyje.

³⁸ Teismų sistemos įstatymo 16 straipsnio 3 ir 4 dalys: Prokurorų kolegijai (11 narių) pirmininkauja narys *ex officio* generalinis prokuroras, ją sudaro penki Parlamento renkami nariai, keturi prokurorų renkami nariai ir vienas tyrėjų, išrinktų jų kolegijų, renkamas narys.

³⁹ Teismų sistemos įstatymo 30 straipsnio 1 dalis ir 32 straipsnis: Aukščiausiosios teismų tarybos plenumą (25 nariai) sudaro abiejų pirmiau minėtų kolegijų nariai, jam pirmininkauja teisingumo ministras, neturintis

ją daryti Teisėjų kolegijai⁴⁰, nes Parlamento išrinkti Teisėjų kolegijos nariai ne teisėjai⁴¹ taip pat gali būti iš prokurorų gretų⁴². Iš balsavimo praktikos⁴³ matyti, kad kolegų išrinktų teisėjų įtaka priimant sprendimus Aukščiausiojoje teismų taryboje ir galima generalinio prokuroro įtaka Aukščiausiajai teismų tarybai yra ribota. Nepaisant per ankstesnes reformas padarytos pažangos⁴⁴, Europos Tarybai⁴⁵ ir įvairiems suinteresuotiesiems subjektams⁴⁶ susirūpinimą tebekelia Aukščiausiosios teismų tarybos padėtis. Nors Aukščiausiosios teismų tarybos sudėtis dėl reformų tapo labiau subalansuota⁴⁷, prokurorų, ypač generalinio prokuroro, dalyvavimas valdant teisėjus tebekelia susirūpinimą⁴⁸. 2020 m. rugsėjo mėn. pateiktais siūlomais Konstitucijos pakeitimais, kuriais būtų pakeista Aukščiausiosios teismų tarybos sudėtis⁴⁹, buvo siekiama iš dalies išspręsti šiuos susirūpinimą keliančius klausimus⁵⁰. Tapo

balso teisės. Aukščiausiosios teismų tarybos plenumas sprendžia dėl biudžeto projekto, drausminės nuobaudos – pašalinimo iš pareigų, pasiūlymų dėl Aukščiausiojo Kasacinio Teismo bei Aukščiausiojo administracinio teismo pirmininkų ir generalinio prokuroro skyrimo (Teismų sistemos įstatymo 30 straipsnio 2 dalis). Abi kolegijos priima sprendimus dėl skyrimo, paaugstinimo tarnyboje, perkėlimo ir atleidimo iš pareigų, taip pat sprendimus klausimais, susijusiais su įgaliojimų nenutrūkstamumo atsiradimu ir atkūrimu, ir sprendimus dėl drausminių sankcijų (Teismų sistemos įstatymo 30 straipsnio 5 dalis); balsavimas dėl Teisėjų kolegijos sprendimų taikant daugumos taisyklę aprašytas Teismų sistemos įstatymo 33 straipsnio 4 dalyje.

⁴⁰ Venice Commission opinion (CDL-AD(2017)018), 19 punktas.

⁴¹ Pagal Teismų sistemos įstatymą visi nariai ne teisėjai yra renkami.

⁴² Teismų sistemos įstatymo 16 straipsnio 3 dalyje reikalaujama, kad kolegijos nariai būtų renkami iš teisėjų, prokurorų, tyrimą atliekančių teismo pareigūnų, akademinį laipsnį turinčių teisės mokslų specialistų, teisininkų ir kitų nepriekaištingos profesinės reputacijos ir moralės juristų, atsižvelgiant į jų profesinę kvalifikaciją ir specializaciją. Dabar Teisėjų kolegijoje prokurorų nėra, bet panašu, kad ankstesnėje Teisėjų kolegijoje buvo narių, anksčiau buvusių prokurorais.

⁴³ Už svarbius sprendimus Prokurorų kolegijos nariai, panašu, balsuoja visi iš karto, kartu su Teisėjų kolegijos nariais, kuriuos išrinko Parlamentas. Žr. Committee of Ministers of the Council of Europe (CM/Del/Dec(2021)1398/H46-6); taip pat žr. Aukščiausiosios teismų tarybos plenarinio posėdžio sprendimus: 2019 m. Protokolą Nr. 24 dėl balsavimo generalinio prokuroro rinkimuose; 2019 m. Protokolą Nr. 27 dėl pakartotinio balsavimo generalinio prokuroro rinkimuose; 2020 m. Protokolą Nr. 26 dėl balsavimo už tai, kad būtų nutraukta diskusija, ar taikyti drausminę procedūrą generaliniam prokurorui, remiantis profesinės organizacijos pranešimu; 2021 m. Protokolą Nr. 2 dėl balsavimo už tai, kad būtų parengta analizė dėl pasiūlymo suteikti Aukščiausiajai teismų tarybai teisę valdyti nekilnojamąjį turtą (vasarvietę) atsižvelgiant į Bulgarijos Respublikos prokuratūros poreikius; 2021 m. Protokolą Nr. 2 dėl balsavimo už tai, kad Aukščiausiajai teismų tarybai būtų suteikta teisė valdyti nekilnojamąjį turtą (vasarvietę) atsižvelgiant į Bulgarijos Respublikos prokuratūros poreikius; 2021 m. Protokolą Nr. 3 dėl balsavimo už tai, kad būtų pradėta diskusija ir patvirtintas teisminių struktūrų pertvarkos regionų lygmeniu modelis ir teisminių struktūrų pertvarkos apygardų ir apeliaciniu lygmenimis veiksmų gairės su veiksmų planu. Taip pat dėl galimos balsavimo Aukščiausiosios teismų tarybos Teisėjų kolegijoje tendencijos žr.: 2021 m. Protokolą Nr. 1 dėl balsų, susijusių su naujuoju teismų žemėlapiu; 2021 m. Protokolą Nr. 2 dėl balsų, susijusių papildomomis pareigybėmis žemesnės instancijos teismuose; 2021 m. Protokolą Nr. 3 dėl balsų, susijusių su teismų regionų sienų pokyčiais.

⁴⁴ Bulgarijos Konstitucijos pakeitimai (2015), 130a straipsnis; Teismų sistemos įstatymo pakeitimai (2016), 30 straipsnio 1 dalis.

⁴⁵ Committee of Ministers decision CM/Del/Dec(2021)1398/H46-6. Taip pat žr. Venice Commission opinion (CDL-AD(2020)035), 40 punktas.

⁴⁶ Iš JT vyriausiojo žmogaus teisių komisaro biuro Europos regiono skyriaus, *Magistrats Européens pour la Démocratie et les Libertés* ir Bulgarijos teisinių iniciatyvų instituto fondo gauti atsakymai rengiant 2021 m. teisinės valstybės principo taikymo ataskaitą.

⁴⁷ Venice Commission opinion (CDL-AD(2017)018), 9 punktas.

⁴⁸ Venice Commission opinion (CDL-AD(2020)035), 42 punktas, Venice Commission opinion (CDL-AD(2017)018), 16, 17 ir 19 punktai.

⁴⁹ Pažymėtina, kad norint pakeisti Aukščiausiosios teismų tarybos sudėtį, reikia peržiūrėti Konstituciją, o ši klausimą gali spręsti arba Didysis Nacionalinis Susirinkimas, kaip Bulgarijos institucijos siekė 2020 m. pabaigoje, arba pagal supaprastintą įprastą procedūrą – Nacionalinis Susirinkimas, panašiai kaip 2015 m.

svarbu kuo skubiau išspręsti Aukščiausiosios teismų tarybos sudėties klausimą, nes įdiegta sistema turėtų įtakos būsimiems Aukščiausiosios teismų tarybos narių rinkimams, mat artėja dabartinės kadencijos pabaiga, ir tai taip pat turėtų įtakos kitoms svarbioms pozicijoms teisminėse institucijose⁵¹. Kalbant apie Aukščiausiosios teismų tarybos veikimą, įgyvendintas teigiamas pokytis – sukurtas internetinis Aukščiausiosios teismų tarybos, įskaitant jos plenumą ir abi kolegijas, pozicijų grėsmių teismų nepriklausomumui atžvilgiu registras⁵². Tačiau šis registras apima tik atvejus, kai Aukščiausioji teismų taryba arba kitos teisminės institucijos laikosi pozicijos, o ne visus išpuolių prieš teismų nepriklausomumą atvejus, ir kai kurie suinteresuotieji subjektai mano, kad to nepakanka⁵³. Be to, suinteresuotieji subjektai taip pat atkreipė dėmesį į atvejus, kai tam tikra Aukščiausiosios teismų tarybos pozicija apibūdinama kaip prieštaraujanti pačių teisminių institucijų narių pozicijai⁵⁴.

Veiksmų planas, priimtas siekiant spręsti tam tikras 2020 m. teisinės valstybės principo taikymo ataskaitoje nurodytas problema, apima, be kita ko, teismų reformą. 2020 m. lapkričio 6 d. Vyriausybė parengė veiksmų planą⁵⁵, kuriuo siekta užbaigti generalinio prokuroro atskaitomybės ir baudžiamosios atsakomybės reformą, pagerinti Aukščiausiosios teismų tarybos inspekcijos veikimą ir sudėtį⁵⁶, peržiūrėti papildomo teismo pareigūnų atlygio kriterijus ir spręsti su teismų nepriklausomumu susijusias problemas.

Sudaryta darbo grupė dėl galimos Aukščiausiosios teismų tarybos inspekcijos sudėties ir veikimo reformos. Įgyvendindamas pirmiau minėtą Vyriausybės veiksmų planą, 2020 m. gruodžio mėn. teisingumo ministras sudarė darbo grupę⁵⁷ ir jai pavedė parengti teisės aktų pakeitimus, kuriais būtų sprendžiami inspekcijai susirūpinimą keliantys klausimai, nustatyti

įvykdytos reformos atveju. Taip pat žr. 2003 m. Konstitucinio Teismo sprendimą Nr. 3, 2005 m. Sprendimą Nr. 8 ir atsisakymą priimti sprendimą 2015 m. byloje Nr. 7.

⁵⁰ 2020 m. rugpjūčio 17 d. Ministras Pirmininkas vaizdo pranešime paskelbė, kad jo partija pateiks pasiūlymą dėl Konstitucijos projekto. 2020 m. rugsėjo 2 d. naujos Konstitucijos projektas buvo pateiktas Parlamentui. 2020 m. rugsėjo 18 d. Parlamento pranešėjas paprašė Venecijos komisijos pateikti nuomonę dėl šio projekto. 2020 m. lapkričio 25 d. Parlamentas balsavo prieš naujos Konstitucijos projektą, o 2020 m. gruodžio mėn. Venecijos komisija galiausiai paskelbė savo nuomonę dėl šio projekto.

⁵¹ Dabartinės Aukščiausiosios teismų tarybos kadencija baigsis 2022 m. spalio mėn., o naujieji nariai bus paskirti pagal pirmiau minėtą procedūrą. Dabartinio Aukščiausiojo Kasacinio Teismo pirmininko kadencija tęsis iki 2022 m. vasario 10 d., o naujasis pirmininkas bus išrinktas Aukščiausiosios teismų tarybos plenariniame posėdyje.

⁵² Su registru galima susipažinti adresu <http://www.vss.justice.bg/page/view/106204>. Į registrą taip pat įtrauktos kitų teisminių institucijų subjektų, įskaitant administracijos vadovus ir teisėjus, pozicijos.

⁵³ 2020 m. spalio 24 d. pokalbyje tuometinis Nacionalinio Susirinkimo pirmininko pavaduotojas apkaltino Aukščiausiojo Kasacinio Teismo teisėjus, kurie sprendė su juo susijusią bylą, šališkumu. 2020 m. lapkričio 3 d. Aukščiausioji teismų taryba priėmė poziciją apginti teisėjus, kai profesinės organizacijos buvo paprašyta tai padaryti. 2020 m. spalio mėn. teisės naujienoms skirtoje interneto svetainėje paskelbtas Specializuoto baudžiamųjų bylų apeliacinio teismo sprendimas, kuriame apeliacinės instancijos teismo teisėjas (taip pat ir teismo administracijos vadovas) pateikia asmeninę nuomonę apie pirmosios instancijos teisėjo profesines savybes. Profesinė organizacija paprašė Aukščiausiosios teismų tarybos priimti poziciją ir parengti priimtinos kalbos kriterijus, kuriuos turėtų taikyti aukštesnės instancijos teismas, kad nekiltų pavojaus objektyviam ir subjektyviam teismo nepriklausomumui. Nepaisant to, pozicija nebuvo priimta, o kriterijai nebuvo parengti.

⁵⁴ Aukščiausiojo administracinio teismo pirmininko pareiškimas Aukščiausiojo Kasacinio Teismo pirmininkui, 2020 m. gegužės 8 d. pozicija. Prokurorų kolegijos pareiškimas Aukščiausiojo Kasacinio Teismo pirmininkui, 2020 m. gegužės 13 d. protokolas Nr. 16. Taip pat žr. 2020 m. teisinės valstybės principo taikymo ataskaita. Šalies skyrius: teisinės valstybės principo taikymo padėtis Bulgarijoje, 37 išnaša, p. 6.

⁵⁵ Priemonių įgyvendinimo planas atsižvelgiant į Europos Komisijos teisinės valstybės principo taikymo ataskaitoje pateiktas rekomendacijas ir nustatytus uždavinius (veiksmų planas).

⁵⁶ Žr. tolesnę pastraipą apie galimą Aukščiausiosios teismų tarybos inspekcijos reformą.

⁵⁷ Žr. Ministrų Tarybos priimtą veiksmų planą. Taip pat žr. Potvarkį Nr. LS-13-88/21.12.2020.

2020 m. teisinės valstybės principo taikymo ataskaitoje⁵⁸ ir Venecijos komisijoje⁵⁹. Šiuo metu inspekcija tikrina teismų veiklą, atlieka teismo pareigūnų profesinio sąžiningumo ir galimų interesų konfliktų patikras, teikia pasiūlymus Aukščiausiajai teismų tarybai dėl drausminių procedūrų inicijavimo. Inspekciją sudaro generalinis inspektorius ir dešimt inspektorių, jie yra nepriklausomi ir renkami Nacionalinio Susirinkimo⁶⁰. Darbo grupės įgaliojimai apima profesinio sąžiningumo patikrų peržiūrą, teismo pareigūnų drausminę atsakomybę, deontologinės prevencijos sistemos sukūrimą, turto ir interesų deklaracijas⁶¹, taip pat dabartinės praktikos, pagal kurią Parlamentas gali paskirti generalinį inspektorių ir inspektorius iš aukščiausiųjų teismų plenumų ir profesinių organizacijų atstovų pasiūlytų asmenų, įteisinimą⁶². Vis dėlto nėra konkretaus pakeitimų užbaigimo termino ir tebėra neišspręstų susirūpinimų keliančių klausimų dėl teismų nepriklausomumo ir spaudimo teisėjams, kaip nurodyta 2020 m. teisinės valstybės principo taikymo ataskaitoje⁶³ ir kaip nurodė Venecijos komisija⁶⁴. Nors Generalinio inspektoriaus ir inspektorių įgaliojimai yra pasibaigę⁶⁵, jie dirba toliau, remdamiesi tęstinumo principu⁶⁶. Pažymėtina, kad šioje padėtyje yra atsidūrusios ir kitos institucijos: kitos penkios nepriklausomos ir priežiūros institucijos veikia pagal pasibaigusius įgaliojimus⁶⁷. Kitais atvejais, pakeitus rinkimų ir kadencijos taisykles, buvo galima automatiškai perrinkti dabartinius vadovus⁶⁸.

Teismo pareigūnų aukštinimo tvarka vis dar kelia susirūpinimą. Teismo pareigūnai paprastai aukštinami, kai laimi konkursą⁶⁹. Tačiau praktiškai ilgiau nei trejus metus nebuvo užbaigtas nė vienas teisėjų paaukštinimo konkursas⁷⁰. Be įprasto paaukštinimo konkurso būdu, pasibaigus kadencijai aukštinami Aukščiausiosios teismų tarybos nariai ne teisėjai. Aukščiausiojo Kasacinio Teismo plenumas užginčijo naujojo įstatymo konstitucingumą Konstituciniame Teisme⁷¹, nes manė, kad tai yra automatinio paaukštinimo atvejis. 2021 m.

⁵⁸ Iš Bulgarijos gauti atsakymai rengiant 2021 m. teisinės valstybės principo taikymo ataskaitą, p. 3.

⁵⁹ Venice Commission (CDL-AD(2017)018), 58 punktas.

⁶⁰ Konstitucijos 132a straipsnis.

⁶¹ Pagal Teismų sistemos įstatymo 1a skirsnį.

⁶² Iš Bulgarijos gauti atsakymai rengiant 2021 m. teisinės valstybės principo taikymo ataskaitą, p. 3.

⁶³ Žr. 2020 m. teisinės valstybės principo taikymo ataskaita. Šalies skyrius: teisinės valstybės principo taikymo padėtis Bulgarijoje, p. 7–8.

⁶⁴ Venice Commission (CDL-AD(2017)018), 58 punktas.

⁶⁵ Naujų inspektorių ir generalinio inspektoriaus atrankos procedūra turėjo būti pradėta taikyti vėliausiai 2020 m. vasario 9 d. (generalinio inspektoriaus) ir 2020 m. sausio 14 d. (inspektorių) (Teismų sistemos įstatymo 44 straipsnio 1 dalis). Tačiau ji iki šiol nepradėta taikyti. Panaši padėtis susiklostė ir dėl ankstesnio vyriausiojo inspektoriaus įgaliojimų – jo įgaliojimai buvo *de facto* pratęsti dvejais metams.

⁶⁶ 2010 m. Konstitucinio Teismo sprendimas Nr. 13 2010 m. byloje Nr. 12, kuriuo teismas nusprendė, kad kolegijų valdomiems subjektams taikomas tęstinumo principas.

⁶⁷ Asmens duomenų apsaugos komisijos įgaliojimai pasibaigė 2019 m. balandžio 16 d.; Vartotojų apsaugos komisijos įgaliojimai baigėsi 2020 m. kovo 27 d.; Energetikos ir vandens reguliavimo komisijos įgaliojimai baigėsi 2020 m. balandžio 20 d.

⁶⁸ 2021 m. vasario 11 d. Nacionalinis Susirinkimas priėmė Konkurencijos apsaugos įstatymo pakeitimus, pagal kuriuos dabartinio priežiūros institucijos direktoriaus įgaliojimus buvo galima pratęsti dar dvejais metams. Dabartinė jo kadencija turėjo baigtis 2021 m. birželio mėn. Taip pat žr. įstatymą, kuriuo iš dalies keičiamas Konkurencijos apsaugos įstatymas, <https://www.parliament.bg/bg/laws/ID/163501>. Nacionalinio teisingumo valdymo instituto valdyba (kurią sudaro penki Aukščiausiosios teismų tarybos nariai, teisingumo ministras ir vienas Teisingumo ministerijos narys) pakeitė instituto direktoriaus skyrimo taisykles ir taip sudarė sąlygas beveik automatiškai iš naujo paskirti dabartinį direktorių.

⁶⁹ Visos konkurso procedūros vykdomos pagal Teismų sistemos įstatymo sąlygas.

⁷⁰ 2018, 2019 ir 2020 m. paskelbti įprasti konkursai eiti aukštesnes pareigas, tačiau nė vienas jų nebuvo užbaigtas (<http://www.vss.justice.bg/page/view/1878>).

⁷¹ 2020 m. gruodžio 20 d. prašymas, Aukščiausiojo Kasacinio Teismo plenarinio posėdžio pateiktas Konstituciniam Teismui, 2020 m. byla Nr. 15.

gegužės 11 d. Konstitucinis Teismas nusprendė, kad įstatymas, kuriuo numatomas Aukščiausiosios teismų tarybos narių ne teisėjų paaukštinimas pasibaigus jų kadencijai, neprieštarauja Konstitucijai, nes Aukščiausioji teismų taryba vis dar dalyvauja priimant sprendimą⁷². Suinteresuotieji subjektai kritikavo tai, kad nevykdomi reguliarius Aukščiausiosios teismų tarybos narių konkursai eiti aukštesnes pareigas ir netaikomas paaukštinimo mechanizmas⁷³. Nevykdant reguliarių konkursų, padaugėjo delegavimo atvejų. Visų pirma suinteresuotieji subjektai pranešė, kad nuo 2017 m. daugėja deleguojamų teisėjų⁷⁴ ir ilgo delegavimo (gavus sutikimą)⁷⁵, kartais trunkančio iki 90–100 mėnesių ar ilgiau⁷⁶, atvejų, siekiant užpildyti aukštesnes pareigas⁷⁷. Europos standartuose pabrėžiama, kad paaukštinimas skiriamas atsižvelgiant į nuopelnus⁷⁸, o darbuotojo delegavimas galimas gavus sutikimą ir yra laikinas bei taikomas tik išimtinėmis aplinkybėmis⁷⁹. Tai, kad nėra reguliarių paaukštinimų atsižvelgiant į nuopelnus, gali turėti įtakos teismų nepriklausomumui. Susirūpinimą kėlė⁸⁰ ir numatoma teismų žemėlapiu reforma, kai apygardų teismų teisėjai, tapsiantys regioninių teismų dalimi, bus automatiškai perkelti į aukštesnes pareigas⁸¹. Diskusijos dar tik prasideda, todėl galima plačiai konsultuotis dėl teismų žemėlapiu reformos⁸². Be to, svarbu, kad bet kokia teismų žemėlapiu reforma būtų pagrįsta išsamiu galimo jo poveikio vertinimu ir išsaugotų teismų nepriklausomumą bei teisę kreiptis į teismą⁸³.

Aukščiausioji teismų taryba keičia kriterijus, pagal kuriuos priimamas sprendimas dėl papildomo atlygio. Siekiant atsižvelgti į Europos Tarybos išsakytus nuogastavimus dėl plačių teismų pirmininkų įgaliojimų savo nuožiūra skirti papildomą atlygį teismo pareigūnams, buvo sudarytos dvi darbo grupės⁸⁴. Taisyklių projektai buvo parengti 2020 m.

⁷² 2021 m. Konstitucinio Teismo sprendimas Nr. 6 2020 m. byloje Nr. 15.

⁷³ Iš *Magistrats Européens pour la Démocratie et les Libertés* gauti atsakymai rengiant 2021 m. teisinės valstybės principo taikymo ataskaitą, p. 15.

⁷⁴ 2017 m. deleguoti 83 teisėjai; 2018 m. deleguoti 104 teisėjai; 2019 m. deleguoti 144 teisėjai; 2020 m. deleguoti 202 teisėjai. Daugiau informacijos pateikta Rinkos ekonomikos instituto tyrime.

⁷⁵ 2020 m. 59 teisėjai deleguoti ilgiau kaip 24 mėnesiams. Daugiau informacijos pateikta Rinkos ekonomikos instituto parengtame teismo pareigūnų delegavimo tyrime.

⁷⁶ Žr. Aukščiausiosios teismų tarybos parengtą teismo pareigūnų, kuriuos nuo 2020 m. gruodžio 10 d. komandiravo teismai, registrą. Taip pat žr. iš Aukščiausiojo Kasacinio Teismo gautus atsakymus rengiant 2021 m. teisinės valstybės principo taikymo ataskaitą.

⁷⁷ Pranešama, kad tokia iškreipta delegavimo praktika yra taikoma delegavimui be sutikimo prokuratūroje kaip galima bausmė. Iš Bulgarijos teisinių iniciatyvų instituto ir Kasacinio Teismo Pirmininko gauti atsakymai rengiant 2021 m. teisinės valstybės principo taikymo ataskaitą ir informacija, gauta vizito į šalį metu.

⁷⁸ CM/Rec(2010)12, 44 punktas.

⁷⁹ Venice Commission (CDL-AD(2017)018), 86 ir 87 punktai.

⁸⁰ Daugiau nei 500 teisėjų pasirašė atvirą laišką Aukščiausiajai teismų tarybai dėl pasirinkto teismų žemėlapiu reformos modelio. Aukščiausioji advokatų taryba taip pat sukritikavo reformą.

⁸¹ Iš Bulgarijos gauti atsakymai rengiant 2021 m. teisinės valstybės principo taikymo ataskaitą, p. 15; iš Aukščiausiojo Kasacinio Teismo gauti atsakymai rengiant 2021 m. teisinės valstybės principo taikymo ataskaitą.

⁸² Teisingumo ministerija surengė keletą viešų diskusijų (2021 m. birželio 14, 25 ir 29 d.) dėl siūlomo teismų žemėlapiu reformos modelio, jose dalyvavo įvairių teisingumo srities profesinių organizacijų atstovai, Aukščiausiojo Kasacinio Teismo teisėjai, teisininkai, vietos teismų, savivaldybių ir NVO atstovai.

⁸³ 2013 m. gruodžio 6 d. 22-ajame CEPEJ plenariniame posėdyje priimtos peržiūrėtos Teismų žemėlapiu, kuriais siekiama remti teisę kreiptis į teismą kokybiškoje teismų sistemoje, sudarymo gairės.

⁸⁴ Remiantis Bulgarijos institucijų gauta informacija, susijusia su veiksmų planu, Aukščiausiosios teismų tarybos plenarinio posėdžio sprendimu dėl Protokolo Nr. 26/22.10.20, 32 p., buvo sudaryta darbo grupė, siekiant pasiūlyti Aukščiausiosios teismų tarybos plenariniam posėdžiui pakeisti ir papildyti papildomo atlygio teismų pareigūnams nustatymo ir mokėjimo taisykles, t. y. nustatyti aiškius, objektyvius ir skaidrius papildomo atlygio nustatymo ir administracinių vadovų veiksmų laisvės teismuose apribojimo kriterijus. Darbo grupę sudaro Aukščiausiosios teismų tarybos nariai, teisminių institucijų ir Aukščiausiosios teismų

kovo mėn., tačiau jie nebuvo aptarti Aukščiausiosios teismų tarybos plenariniame posėdyje ir nebuvo viešai paskelbti⁸⁵. Todėl dar per anksti vertinti, ar nustatyti susirūpinimą keliantys klausimai buvo išspręsti atsižvelgiant į Europos Tarybos rekomendacijas. Svarbu, kad bet kokių pakeitimu būtų atsižvelgta į tokias rekomendacijas⁸⁶.

Panaikintas teismo pareigūno narystės profesinėse organizacijose elektroninis registras. Reikalavimas teismo pareigūnams pranešti apie narystę profesinėse organizacijose⁸⁷ panaikintas 2020 m. Paskelbus 2020 m. teisinės valstybės principo taikymo ataskaitą, Aukščiausiosios teismų tarybos interneto svetainėje vis dar buvo galima rasti profesinių asociacijų veikloje dalyvaujančių teismo pareigūnų elektroninę duomenų bazę. Tuo tarpu institucijos išsprendė šį klausimą ir nuo 2021 m. sausio 14 d. elektroninis registras nebepasiekiamas.

Kokybė

Sumažinti teismo mokesčiai už internetu pateiktus ieškinius. Civilinio proceso kodekso pakeitimuose buvo numatyta 15 proc. sumažinti mokestį, mokėtiną, kai prašymas dėl apsaugos ir pagalbos pateikiamas elektroniniu būdu. Tačiau priemonė vis dar yra pernelyg ribota, kad būtų galima gerokai sumažinti bylos iškėlimo teisme mokesčius⁸⁸, nes ji taikoma tik elektroniniu būdu pateiktoms, o ne visoms byloms. Be to, ši priemonė nesusijusi su teisinės pagalbos prieinamumo riba⁸⁹ ir ją taikant teisinės pagalbos gavėjai neatleidžiami nuo teismo mokesčių⁹⁰. Reformos poveikiui taip pat kyla pavojus dėl nepakankamos

tarybos administracijos atstovai. Ši darbo grupė nusprendė palaukti, kol bus priimtos taisyklės pagal Teismų sistemos įstatymo 233 straipsnio 6 dalies pirmą sakinį (atsižvelgdama į atitinkamos teisminės institucijos darbo krūvį, Aukščiausioji teismų taryba gali nustatyti papildomą atlygį teisėjams, prokurorams ir tyrimą atliekantiems teismo pareigūnams), kurias parengė sprendimu dėl Protokolo Nr. 3/19.02.20, 1.1 p., ir Protokolo Nr. 7/27.05.20, 4.1 p., sudaryta Aukščiausiosios teismų tarybos teisėjų kolegijos Teismų žemėlapiu, darbo krūvio ir teismų statistikos komiteto darbo grupė. 2021 m. birželio 22 d sprendimu Aukščiausiosios teismų tarybos teisėjų kolegija priėmė papildomo atlygio dydžio nustatymo taisyklės pagal Teismų sistemos įstatymo 233 straipsnio 6 dalies pirmą sakinį. Priimtas taisyklės dar reikia nusiųsti Aukščiausiosios teismų tarybos plenarinio posėdžio Biudžeto ir finansų komitetui ir Teisėjų kolegijos Teismų žemėlapiu, darbo krūvio ir teisėjų statistikos komitetui, kad jie imtųsi veiksmų pagal savo kompetenciją. Kaip nurodo GRECO, papildomo atlygio taikymo sistema dar priklauso nuo sprendimų, susijusių su plačia veiksmų laisve, ir kyla rizika, kad bus daroma nederama įtaka. *GRECO Fourth Evaluation Round – Evaluation report*, recommendation x, 26 punktas; Taip pat žr. Venice Commission (CDL-AD(2010)004), 46 ir 51 punktus; Recommendation CM/Rec(2010)1 of the Committee of Ministers of the Council of Europe, 55 punktą.

⁸⁵ Iš Bulgarijos gauti atsakymai rengiant 2021 m. teisinės valstybės principo taikymo ataskaitą, p. 7.

⁸⁶ Recommendation CM/Rec(2010)12 of the Committee of Ministers to member states on judges: independence, efficiency and responsibilities, 55 punktas: „Reikėtų vengti sistemų, pagal kurias pagrindinis teisėjų atlygis priklauso nuo veiklos rezultatų, nes dėl jų gali kilti sunkumų teisėjų nepriklausomumui“.

⁸⁷ COM(2019) 498, p. 6, 29 išnaša; Venice Commission (CDL-AD(2020)017), 29 punktas.

⁸⁸ 2020 m. teisinės valstybės principo taikymo ataskaita. Šalies skyrius: teisinės valstybės principo taikymo padėtis Bulgarijoje, p. 9. Dėl mokesčių dydžio civilinėse ir komercinėse bylose žr. 2021 m. ES teisingumo rezultatų suvestinės 24 ir 25 diagramas.

⁸⁹ Dabartinėje Bulgarijos teisinės pagalbos sistemoje teisės gauti teisinę pagalbą neturi net asmenys, kurių pajamos priylgsta Eurostato nustatytai skurdo ribai ar yra už ją kiek mažesnės. 2021 m. ES teisingumo rezultatų suvestinės 24 diagrama.

⁹⁰ 2021 m. ES teisingumo rezultatų suvestinės 25 diagrama.

skaitmenizacijos⁹¹. Be to, JT moterų diskriminacijos panaikinimo komitetas išreiškė ypatingą susirūpinimą dėl ribotos moterų ir mergaičių teisės kreiptis į teismą⁹².

Priimti pakeitimai, pagal kuriuos leidžiama naudoti vaizdo konferencijas civilinėse, administracinėse ir baudžiamosiose bylose. 2020 m. gruodžio 17 d. priimti Civilinio proceso kodekso, Administracinio proceso kodekso ir Baudžiamojo proceso kodekso pakeitimai. Jais sudarytos sąlygos civilinėse, administracinėse ir baudžiamosiose bylose renkant įrodymus naudotis vaizdo konferencijos priemonėmis. Tačiau panašu, kad praktiškai ši sistema dar neįgyvendinta⁹³. Atsižvelgiant į Bulgarijos nacionalinį ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo planą, pranešta apie tolesnius patobulinimus vykdant du projektus⁹⁴. Nepaisant šių reformų ir planų, šiuo metu teismų darbuotojai ir teisėjai negali saugiai dirbti nuotoliniu būdu⁹⁵, o saugus elektroninis ryšys galimas tik teismams bendraujant tarpusavyje, o ne su kitais teisės specialistais⁹⁶. Nors tebenagrinėjamos ir užbaigtose bylose galima susipažinti su elektroninėmis bylomis ir internetu gauti informaciją apie teismo mokesčius, internetu vis dar neįmanoma iškelti bylos ar pateikti teisinės pagalbos prašymo, be to, oficialūs teismo dokumentai negali būti įteikti elektroniniu būdu⁹⁷. Europos socialinio fondo finansuojamas projektas (2016–2020 m.) „Bulgarijos teismų ir prokuratūros teismo žemėlapių optimizavimo modelio ir bendros teismų informacinės sistemos plėtojimas“⁹⁸ iš viso apima septynias veiklos sritis, įskaitant dvi, konkrečiai susijusias su skaitmenizacija ir e. teisingumu⁹⁹. Nesant visiškos skaitmenizacijos proceso, išreikštas susirūpinimas dėl bendros teismų informacinės sistemos įgyvendinimo¹⁰⁰. COVID-19 pandemija atskleidė šalies teismų sistemos trūkumus teisingumo skaitmenizacijos srityje. Bylų nagrinėjimas teismuose buvo sustabdytas vienam mėnesiui, kol tęsėsi nepaprastoji padėtis¹⁰¹, tačiau

⁹¹ Praktiškai šiuo metu nėra galimybės pateikti ieškinį internetu; nėra galimybės dalyvauti posėdyje per vaizdo konferenciją; nėra galimybės pateikti ieškinį internetu. Daugiau informacijos žr. 2021 m. ES teisingumo rezultatų suvestinės 39–45 diagramose.

⁹² Ypač dėl paplitusios korupcijos, socialinės stigmatos, teismų sistemos neprieinamumo, teisėsaugos pareigūnų, įskaitant policiją, šališkumo lyčių atžvilgiu ir nepakankamų teisėjų ir teisėsaugos institucijų žinių apie 1979 m. Konvenciją dėl visų formų diskriminacijos panaikinimo moterims. Iš JT OHCHR Europos regiono biuro gauti atsakymai rengiant 2021 m. teisinės valstybės principo taikymo ataskaitą, p. 2.

⁹³ 2021 m. ES teisingumo rezultatų suvestinės 39–44 diagramos. Taip pat Informacija, gauta vizito į šalį metu (pvz., Bulgarijos prokurorų asociacija, Bulgarijos teisėjų asociacija).

⁹⁴ Iš Bulgarijos gauti atsakymai rengiant 2021 m. teisinės valstybės principo taikymo ataskaitą, p. 11. Pažymėtina, kad nacionalinis ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo planas ir toliau galėtų būti keičiamas ir šie projektai galiausiai galėtų būti išbraukti iš galutinio plano.

⁹⁵ 2021 m. ES teisingumo rezultatų suvestinės 41 diagrama.

⁹⁶ 2021 m. ES teisingumo rezultatų suvestinės 42 diagrama.

⁹⁷ 2021 m. ES teisingumo rezultatų suvestinės 44 diagrama.

⁹⁸ Aukščiausiosios teismų tarybos nusiųstas paaiškinimas dėl veiksmų plano – skaitmenizacijos. Kalbant apie bendrą teismų informacinę sistemą, iš pirmiau minėto paaiškinimo ir per vizitus į šalį dalyvavusių suinteresuotųjų subjektų gauta žinių apie teisėjų ir darbuotojų nepasitenkinimą, dėl kurio 2020 m. rugsėjo 16 d. sistemos taikymas naujoms byloms buvo sustabdytas (vėliau pratęstas iki 2020 m. gruodžio 31 d.). Aukščiausiosios teismų tarybos paaiškinime skelbiama, kad 2021 m. sausio 1 d. – birželio 1 d. plenumo sprendimu visuose teismuose bus atnaujintas naujų bylų nagrinėjimas.

⁹⁹ *Development and implementation of a Unified Court Information System – UCIS ir Creation of a specialized information system for monitoring and analysis of the factors related to the socio-economic development of the judicial district and the workload of the courts – SISMA.*

¹⁰⁰ Konkrečiau, suinteresuotieji subjektai pranešė, kad viskas atliekama popieriuje, o vėliau įrašoma į sistemą. Aukščiausioji teismų taryba įgyvendina keletą projektų, finansuojamų iš biudžeto išteklių ir pagal išorės paramos teikėjų programas, jais siekiama pagerinti ir išplėsti e. teisingumą ir suteikti daugiau galimybių juo naudotis.

¹⁰¹ 2020 m. kovo 15 d. Aukščiausiosios teismų tarybos Teisėjų kolegijos neeilinio posėdžio trumpasis protokolas Nr. 9.

skubioms byloms taikyta išimtis¹⁰². 2020 m. kovo 13 d. Ministrų Tarybai paskelbus nepaprastą padėtį, Aukščiausiosios teismų tarybos Teisėjų kolegija patvirtino naują darbo teismuose tvarką, kad būtų apribotas užkrato plitimas. Tačiau nuotoliniai teismo posėdžiai buvo rengiami labai retais atvejais konkrečių teismų iniciatyva, o nuotolinis darbas buvo išimtis¹⁰³.

Padidinti Specializuoto baudžiamųjų bylų teismo finansiniai ir žmogiškieji ištekliai. Pirmosios instancijos Specializuotam baudžiamųjų bylų teismui, kuris turėjo problemų dėl žmogiškųjų ar finansinių išteklių trūkumo, buvo skirti du papildomi teisėjų etatai¹⁰⁴. Tai teigiamas pokytis, kuriuo atsižvelgta į susirūpinimą, iškeltą 2020 m. teisinės valstybės principo taikymo ataskaitos Bulgarijai skirtame šalies skyriuje. Pastaraisiais metais didėjo Vyriausybės investicijos į teisingumo sistemą¹⁰⁵.

Nauju teisės aktu iš dalies pakeista teisinių paslaugų įmonėms taikoma tvarka. 2021 m. vasario mėn. priimtais Advokatūros įstatymo pakeitimais buvo sudarytos sąlygos steigti vienintelio savininko teisinių paslaugų įmones ir panaikintas draudimas teisininkams eiti komercinių įmonių vadovų ir vykdomųjų direktorių pareigas¹⁰⁶. Šiais pakeitimais sudaromos sąlygos steigti daugiau teisinių paslaugų įmonių, o tai padidintų teisininkų konkurenciją ir suteiktų daugiau galimybių kreiptis į praktikuojančius teisininkus.

Veiksmingumas

Ir toliau didėja administracinio teisingumo veiksmingumas. Administracinių teismų veiklos rezultatai, susiję su proceso trukme, yra vieni geriausių Europos Sąjungoje¹⁰⁷. Vis dėlto, trūkstant duomenų apie civilinių ir komercinių ginčo ir ne ginčo bylų (pirmosios ir antrosios instancijos teismuose) veiksmingumą, negalima tinkamai įvertinti bendro teismų sistemos veiksmingumo¹⁰⁸. Kalbant apie Aukščiausiojo Kasacinio Teismo proceso trukmę, padėtis Bulgarijoje, palyginti su kitomis valstybėmis narėmis, tebėra gera¹⁰⁹. Be to, kalbant apie veiksmingumą konkrečiose ES teisės srityse, elektroninių ryšių ir vartotojų apsaugos srityje bylos išsprendžiamos greitai¹¹⁰.

II. KOVOS SU KORUPCIJA SISTEMA

Po išsamios reformos 2017 ir 2018 m. Bulgarijoje įsteigta Kovos su korupcija ir neteisėtai įgyto turto konfiskavimo komisija (toliau – Kovos su korupcija komisija). Ši komisija

¹⁰² Pavyzdžiui, byloms dėl suėmimo peržiūros arba nukentėjusiojo apsaugos priemonių ir vaiko apsaugos priemonių taikymo. Taip pat žr. Fundamental Rights Agency, *Coronavirus COVID-19 outbreak in the EU: Fundamental Rights Implications*, p. 3.

¹⁰³ Iš Aukščiausiojo Kasacinio Teismo gauti atsakymai rengiant 2021 m. teisinės valstybės principo taikymo ataskaitą.

¹⁰⁴ Teisėjų kolegijos posėdis, 2021 m. vasario 2 d. protokolai Nr. 3; Teisėjų kolegijos posėdis, 2021 m. vasario 23 d. protokolai Nr. 6. Aukščiausiosios teismų tarybos Teisėjų kolegija atmetė Aukščiausiosios teismų tarybos Atestavimo ir konkursų komisijos pasiūlymą neskirti papildomų pareigybių Specializuotam baudžiamųjų bylų teismui, o vėliau pritarė, kad Specializuoto baudžiamųjų bylų teismui būtų skirti du nauji etatai.

¹⁰⁵ 2021 m. ES teisingumo rezultatų suvestinės 29–31 diagramos.

¹⁰⁶ Advokatūros įstatymo pakeitimo ir papildymo įstatymas, <https://www.parliament.bg/bg/laws/ID/163509>.

¹⁰⁷ 2021 m. ES teisingumo rezultatų suvestinės 9 ir 10 diagramos. Pažymėtina, kad nėra suderinto tokių veiklos rezultatų vertinimo metodo.

¹⁰⁸ 2021 m. ES teisingumo rezultatų suvestinės 7 ir 8 diagramos.

¹⁰⁹ 2021 m. ES teisingumo rezultatų suvestinės 8 diagrama.

¹¹⁰ 2021 m. ES teisingumo rezultatų suvestinės 18 ir 20 diagramos.

daugiausia atsakinga už prevencinius ir represinius veiksmus, susijusius su aukšto lygio korupcija, turto deklaracijų viešo registro saugojimą ir tvarkymą, interesų konflikto ir neteisėtai įgyto turto konfiskavimo klausimų stebėseną ir konsultavimą šiais klausimais. Ji taip pat atlieka institucinį korupcijos rizikos vertinimą, siekdama parengti specialiai pritaikytus institucijų profesinio sąžiningumo veiksmų planus. Rekomendacijos, viešosioms institucijoms pateiktos atlikus šį vertinimą, yra privalomos, o apie tolesnius veiksmus turi būti reguliariai pranešama Kovos su korupcija komisijai. Aukšto lygio korupcijos bylų nagrinėjimo kompetencija perduota Specializuotam baudžiamųjų bylų teismui, o tokių bylų tyrimas vykdomas prižiūrint specializuotai prokuratūrai.

Ekspertų ir įmonių vadovų suvokiamos viešojo sektoriaus korupcijos lygis tebėra aukštas. Pagal organizacijos „Transparency International“ 2020 m. korupcijos suvokimo indeksą Bulgarija surinko 44 balus iš 100 ir užima 19 vietą Europos Sąjungoje ir 69 vietą pasaulyje¹¹¹. Per pastaruosius penkerius metus¹¹² šis suvokimas buvo palyginti stabilus¹¹³.

Kovos su korupcija komisija dar labiau supaprastino savo organizacinę struktūrą. Ji racionalizavo finansinius išteklius, kurie buvo padidinti 2021 m. pradžioje¹¹⁴. Ji toliau didino savo darbuotojų skaičių, be kita ko, įdarbindama inspektorius direktorate, atsakingame už kovą su korupcija. 2020 m. Kovos su korupcija komisija konfiskavo 6,2 mln. EUR¹¹⁵ neteisėtai įgyto turto, o 30 asmenų už interesų konfliktą buvo skirtos sankcijos. Palyginti su 2019 m., atliktų patikrinimų skaičius sumažėjo (apie 20 proc.), taip pat sumažėjo gaunamų pranešimų apie įtariamus pažeidimus, susijusius su korupcija¹¹⁶.

2021 m. kovo mėn. priimta naujoji 2021–2027 m. kovos su korupcija strategija. Remiantis ankstesnės strategijos įgyvendinimo patirtimi, nustatyti nauji didelės rizikos sektorių prioritetai, be kita ko, stiprinti kovos su korupcija pajėgumus, didinti vietos institucijų atskaitomybę ir sukurti kovos su korupcija aplinką, kurioje būtų galima laiku imtis atsakomųjų veiksmų. Strategijoje taip pat pateikiamas atitinkamų tikslų, veiklos rezultatų rodiklių ir atsakingų įgyvendinimo subjektų sąrašas¹¹⁷.

Veiksmų planas, 2020 m. lapkričio mėn. priimtas siekiant spręsti tam tikrus 2020 m. teisinės valstybės principo taikymo ataskaitoje nurodytas problemas, taip pat apima su korupcija susijusius klausimus. Veiksmų planu siekiama gerinti tyrimą ir toliau stiprinti Kovos su korupcija komisijos veiklą. Be to, kaip skelbiama veiksmų plane, šiuo metu svarstoma, kaip padidinti tyrimo ir teismo proceso veiksmingumą. 2021 m. kovo 30 d. darbo

¹¹¹ Transparency International, *Corruption Perceptions Index 2020*, p. 2–3. Suvokiamos korupcijos lygis skirstomas į šias kategorijas: žemas (ekspertų ir įmonių vadovų suvokiamos viešojo sektoriaus korupcijos lygis viršija 79 balus); gana žemas (60–79 balai), gana aukštas (50–59 balai), aukštas (mažiau nei 50 balų).

¹¹² 2015 m. šis rodiklis buvo 41, 2020 m. – 44. Rodiklis reikšmingai padidėja arba sumažėja, kai per praėjusius penkerius metus balų suma pasikeičia daugiau kaip penkiais balais, padidėja arba sumažėja, kai balų suma pasikeičia 4–5 balais, ir išlieka gana stabilus, kai balų suma pasikeičia 1–3 balais.

¹¹³ Praėjusiais metais pateikti „Eurobarometro“ duomenys apie korupcijos suvokimą ir piliečių bei įmonių patirtį atnaujinami kas antrus metus. Naujausi duomenys pateikiami 2020 m. specialiojoje „Eurobarometro“ apklausoje Nr. 502 ir 2019 m. greitojoje „Eurobarometro“ apklausoje Nr. 482.

¹¹⁴ Iš Bulgarijos gauti atsakymai rengiant 2021 m. teisinės valstybės principo taikymo ataskaitą.

¹¹⁵ 12 172 551,64 BGN.

¹¹⁶ Informacija ir atsakymai, gauti iš Kovos su korupcija komisijos gauta informacija vizito į Bulgariją metu.

¹¹⁷ Iš Kovos su korupcija komisijos gauti atsakymai. Taip pat žr. 2021–2027 m. nacionalinės korupcijos prevencijos ir kovos su korupcija strategijos projektą.

grupei buvo pavesta pateikti rekomendaciją dėl Baudžiamojo kodekso pakeitimų, siekiant padidinti tyrimo ir teismo proceso veiksmingumą¹¹⁸.

Nepaisant intensyvesnės tiriamosios veiklos, galutinių apkaltinamųjų nuosprendžių aukšto lygio korupcijos bylose vis dar priimama mažai ir šiuo atžvilgiu dar reikia pasiekti reikšmingus rezultatus. 2020 m. Aukščiausiasis Kasacinis Teismas priėmė 33 sprendimus korupcijos bylose apskritai. 19 bylų sprendimai buvo palikti nepakeisti, aštuoniose bylose apeliacinės instancijos teismo sprendimai buvo panaikinti ir grąžinti nagrinėti iš naujo, keturiose bylose apeliacinės instancijos sprendimai buvo pakeisti, o dviejose iš jų baudžiamoji byla buvo atnaujinta¹¹⁹. 2020 m. gruodžio 17 d. OLAF rekomendavo susigrąžinti beveik 6 mln. EUR po įtariamo piktnaudžiavimo įgaliojimais Bulgarijos ministerijoje¹²⁰. Galiausiai, vis dar nėra reikšmingų rezultatų priimant galutinius apkaltinamuosius nuosprendžius aukšto lygio korupcijos bylose¹²¹.

Nėra pakankamai įrodymų, kad priemonės, susijusios su tarnybine etika viešojo administravimo srityje, būtų efektyvios. Už valstybės tarnautojų elgesio kodekso vykdymą¹²² atsakingos kiekvienos viešojo sektoriaus įstaigos institucinės drausminės komisijos. Kovos su korupcija komisijai pavesta tobulinti vyresniųjų pareigūnų (įskaitant ministrus ir merus) etikos standartus, tarnybinės etikos tikrinimo ir paramos jų įgyvendinimui sistemas¹²³. Parlamento narių etikos nuostatos įtvirtintos Nacionalinio Susirinkimo organizavimo ir darbo tvarkos taisyklėse¹²⁴, už kurių įgyvendinimą atsakingas Nacionalinio Susirinkimo komitetas. Nors teisės nuostatos yra įtvirtintos, faktinių jų įgyvendinimo ar efektyvumo įrodymų nėra¹²⁵. Kalbant apie teisminių institucijų narius, nėra įrodymų, kad būtų rengiami mokymai kovos su korupcija srityje arba būtų įsteigtas patariamasis komitetas etikos klausimams spręsti. Kalbant apie policijos pajėgas, nuo 2021 m. Vidaus reikalų ministerijos inspekcija naudoja naują saugumo pareigūnų ir kelių patrulių veiksmų vaizdo įrašymo sistemą¹²⁶. Įrodymai apie tarnybinės etikos taisyklių pažeidimus, įskaitant korupciją, surinkti vaizdo įrašymo prietaisu, buvo naudojami įvairių padalinių policijos pareigūnams drausminti, bausti ar pripažinti kaltais¹²⁷.

Įdiegta turto deklaravimo ir interesų konflikto tikrinimo sistema. 2020 m. Kovos su korupcija komisija atliko 21 587 asmenų, einančių aukštas valstybines pareigas, įskaitant

¹¹⁸ Iš Bulgarijos gauti atsakymai rengiant 2021 m. teisinės valstybės principo taikymo ataskaitą, p. 1.

¹¹⁹ Aukščiausiojo Kasacinio Teismo 2020 m. metinė veiklos ataskaita, p. 41–43.

¹²⁰ European Commission: European Anti-Fraud Office, *OLAF recommends recovery of nearly €6 million after alleged abuse of power at Bulgarian ministry*, EU PRESS RELEASE No. 04/2021.

¹²¹ 2020 m. teisinės valstybės principo taikymo ataskaita. Šalies skyrius: teisinės valstybės principo taikymo padėtis Bulgarijoje, p. 12. Be to, 2021 m. birželio mėn. JAV izdo departamentas pagal JAV visuotinį Magnickio aktą nustatė sankcijas tam tikriems Bulgarijos piliečiams (įskaitant buvusį Parlamento narį) už korupcinius veiksmus. U.S Department of Treasury, *Specially designated nationals list update*, 2 June 2021.

¹²² Priimta 2020 m. balandžio 2 d. Ministrų Tarybos nutarimu Nr. 57. Valstybės tarnautojų elgesio kodekso vaidmuo viešojo sektoriaus tarnybinės etikos sistemoje šiuo metu peržiūrimas padedant Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacijai (EBPO), vykdant projektą „Viešojo administravimo reformos įgyvendinimo pažanga“.

¹²³ Kovos su korupcija ir neteisėtai įgyto turto konfiskavimo įstatymo 32 straipsnio 1 dalies 6 punktas.

¹²⁴ Bulgarijos Respublikos Nacionalinis Susirinkimas (2017), Nacionalinio Susirinkimo organizavimo ir darbo tvarkos taisyklės.

¹²⁵ Pavyzdžiui, atviros arba uždaros procedūros ir kompetentingų subjektų sprendimai.

¹²⁶ Daug ant kūno tvirtinamų kamerų skyrė Vidaus reikalų ministerija (projektas finansuojamas iš Europos Komisijos vidaus saugumo fondo) ir jos naudojamos nuo 2021 m.

¹²⁷ Vidaus saugumo ataskaita: 2014–2020 m. laikotarpiu aštuoni eismo pareigūnai pripažinti kaltais. Taip pat remiantis informacija, gauta vizito į Bulgariją metu.

vietos rinkimuose dalyvavusius asmenis, turto ir interesų deklaracijų patikrinimus (palyginti su 9 900 patikrinimų, atliktų 2019 m.)¹²⁸. Šios deklaracijos viešai skelbiamos Kovos su korupcija komisijos tinklalapyje pateiktame vyresniųjų valstybės tarnautojų registre. Interesų konfliktas ir valstybės tarnautojų nesuderinamumo priemonės (taikomos centrinės ir vietos valdžios administracijos darbuotojams) apibrėžtos Valstybės tarnautojų įstatyme, Darbo kodekse, Vidaus reikalų ministerijos įstatyme, Valstybės nacionalinio saugumo agentūros įstatyme, Muitinės įstatyme ir kituose pagrindiniuose įstatymuose¹²⁹.

Lobistinė veikla vis dar nėra konkrečiai reglamentuojama. Nors lobistinės veiklos reglamentavimas numatytas nacionaliniame veiksmų, kuriais siekiama įgyvendinti 2020 m. teisinės valstybės principo taikymo ataskaitą, plane¹³⁰, vis dar nesiimta konkrečių veiksmų.

Nėra specialaus įstatymo dėl pranešėjų apsaugos. Tačiau galiojančiais liudytojams taikomais baudžiamosios teisės aktais¹³¹ suteikiama *mutatis mutandis* apsauga asmenims, pranešantiems apie nusikaltimus, įskaitant korupciją. Anoniminiai skundai nėra nei leidžiami, nei apsaugoti, todėl Kovos su korupcija komisija negali naudotis iš nežinomų asmenų ar neatskleistų šaltinių gauta informacija.

Institucijos ėmėsi tam tikrų priemonių, kad užkirstų kelią korupcijos rizikai, susijusiai su COVID-19 pandemijos priemonėmis. Šios priemonės taikomos sektoriams, kuriuose kyla didelė korupcijos rizika, pavyzdžiui, sveikatos priežiūros ir viešųjų pirkimų. Buvo įdiegtos skubios viešųjų pirkimų procedūros, kuriose derybų procedūros taikytos plačiu mastu, neskelbiant ir netaikant supaprastintų procedūrų (t. y. su vienu pardavėju arba tiekėju, neturinčiu nei anksčiau patvirtintos patirties, nei įmonės pajėgumų konkrečiai sutarčiai vykdyti). Vykdydami kovos su COVID-19 pandemija politiką, Vidaus reikalų ministerijos¹³², Sveikatos apsaugos ministerijos ir kontrolės institucijų atstovai periodiškai susitinka pasidalyti operatyvine informacija ir sprendžia, kokių priemonių imtis, įskaitant kovą su korupcijos rizika. Vidaus reikalų ministerijos Kovos su organizuotu nusikalstamumu

¹²⁸ 2020 metais pateikta 83 316 valstybės administracijoje dirbančių asmenų turto ir interesų deklaracijų (t. y. 250 mažiau nei 2019 metais). 46 atvejais buvo pažeistos administracinės taisyklės (t. y. 38 proc. mažiau nei 2019 m.); dviem atvejais pritaikytos sankcijos (t. y. 50 proc. mažiau nei 2019 m.). 2020 m. vidaus inspekcijos atliko 4 750 patikrinimų (t. y. 23 proc. mažiau nei 2019 m.). 2020 m. nustatytas 21 administracinis pažeidimas (palyginti su šešiais pažeidimais 2019 m.); keturiais atvejais pritaikytos sankcijos, dar devyniais atvejais dėl nesuderinamumo nutraukta darbo sutartis (t. y. tiek pat, kiek 2019 m.). 2020 m. gautų ir apdorotų vyresniųjų valstybės tarnautojų turto deklaracijų skaičius, palyginti su 2019 m., sumažėjo apie 36 proc. Deklaracijų, kurios nebuvo pateiktos arba buvo pateiktos pavėluotai, skaičius 2020 m., palyginti su 2019 m., padidėjo apie 160 proc. Iš Bulgarijos gauti atsakymai rengiant 2021 m. teisinės valstybės principo taikymo ataskaitą.

¹²⁹ 2020 m. Kovos su korupcija komisija atliko 28 interesų konflikto ir nesuderinamumo atvejų patikrinimus (palyginti su 17 atvejų 2019 m.). 2020 m. iš viso priimta 30 sprendimų, kuriais nustatytas interesų konfliktas, o 2019 m. priimta 14 tokių sprendimų. Iš šalies gauti atsakymai rengiant 2021 m. teisinės valstybės principo taikymo ataskaitą. Taip pat žr. *GRECO Fourth Evaluation Round – Second compliance report, recommendations iii and iv*, 11 punktą. GRECO padarė išvadą, kad iii ir iv rekomendacijos dėl informacijos apie turtą atskleidimo, informacijos apie interesų konfliktą atskleidimo ir jo nustatymo bei poveikio korupcijos prevencijai ir nustatymui įgyvendintos patenkinamai.

¹³⁰ Kaip nurodyta 2020 m. teisinės valstybės principo taikymo ataskaitoje, iš Nacionalinio parlamentinių tyrimų centro analizės, apėmiančios laikotarpį nuo 2017 m. balandžio mėn. iki 2019 m. gruodžio mėn., matyti, kad beveik 37 proc. priimamų teisės aktų keičiami kiti teisės aktai, įskaitant atvejus, kai tai daroma teisės aktų, kuriais daromi pakeitimai, pereinamojo laikotarpio ir baigiamosiose nuostatose. Suinteresuotieji subjektai nuogaštuoja, kad šia praktika ne tik daromas neigiamas poveikis šalies teisėkūros proceso skaidrumui, bet ir tam tikrais atvejais tai yra neteisėtos lobistinės veiklos požymis.

¹³¹ Baudžiamojo proceso kodekso 123 straipsnis (dėl liudytojų apsaugos).

¹³² Nacionalinės politikos generalinis direktoratas.

generaliniame direktorate įsteigtas atskiras padalinys kovai su korupcija sveikatos apsaugos srityje¹³³.

III. ŽINIASKLAIDOS PLIURALIZMAS IR ŽINIASKLAIDOS LAISVĖ

Bulgarijos teisinė sistema¹³⁴ yra grindžiama konstitucinių apsaugos priemonių ir teisėkūros priemonių, tokių kaip Radijo ir televizijos įstatymas¹³⁵, rinkiniu. Teisės susipažinti su viešąja informacija įstatymu reglamentuojama prieiga prie viešosios informacijos ir pakartotinis viešojo sektoriaus informacijos naudojimas. Žiniasklaidos reguliavimo institucija – Elektroninės žiniasklaidos taryba (CEM) – įsteigta ir veikia pagal Radijo ir televizijos įstatymą.

Priimtas naujas teisės aktas, kuriuo siekiama sustiprinti žiniasklaidos reguliavimo institucijos (CEM) nepriklausomumą, ir imtasi priemonių jos ištekliais padidinti. 2020 m. gruodžio mėn. Nacionalinis Susirinkimas priėmė Radijo ir televizijos įstatymo pakeitimo aktą¹³⁶, kuriuo siekiama į nacionalinę teisę perkelti peržiūrėtą Audiovizualinės žiniasklaidos paslaugų direktyvą (AŽPD). Tai padidins CEM nepriklausomumą, visų pirma užtikrinant, kad ji laikytųsi viešojo intereso ir imtųsi veiksmų, kuriais būtų apsaugota žodžio ir informacijos laisvė ir pliuralizmas bei žiniasklaidos paslaugų teikėjų nepriklausomumas. 2021 m. valstybės biudžete numatyta 574 867 EUR (1,12 mln. BGN) padidinimu į CEM biudžetą siekiama išspręsti 2020 m. teisinės valstybės principo taikymo ataskaitoje nurodytas problemas dėl trūkstančių CEM išteklių, reikalingų tam, kad ji galėtų efektyviai vykdyti savo užduotis¹³⁷. Nors tai sveikintinas pokytis, neseniai, 2021 m. kovo ir balandžio mėn., Vyriausybė sumažino reguliavimo institucijos biudžetą¹³⁸. Be to, dar neaišku, ar planuojamas biudžeto padidinimas bus pakankamas atsižvelgiant į papildomas užduotis, susijusias su peržiūrėtos AŽPD įgyvendinimu¹³⁹.

Susirūpinimą tebekelia per menkas skaidrumas žiniasklaidos priemonių nuosavybės srityje. Nepaisant to, kad CEM reguliariai atnauja linijinių ir nelinijinių žiniasklaidos paslaugų viešąjį registrą, nurodytą 2020 m. teisinės valstybės principo taikymo ataskaitoje, duomenys apie žiniasklaidos priemonių nuosavybę vis dar nėra iki galo atskleidžiami visuomenei. Kai kurie suinteresuotieji subjektai išreiškė susirūpinimą, kad žiniasklaidos skaidrumo klausimą gali paaštrinti didelė naujienų žiniasklaidos koncentracija 2020 m.¹⁴⁰

Susirūpinimą tebekelia tai, kad nėra reguliavimo apsaugos priemonių, kuriomis būtų užtikrintas sąžiningas ir skaidrus valstybės reklamos paskirstymas¹⁴¹. Be to,

¹³³ Iš Bulgarijos gauti atsakymai rengiant 2021 m. teisinės valstybės principo taikymo ataskaitą, p. 29.

¹³⁴ Pagal organizacijos „Žurnalistai be sienų“ 2021 m. pasaulio spaudos laisvės indeksą Bulgarijai tenka 112 vieta iš 180 stebimų šalių, t. y. viena pozicija žemesnė nei pernai (paskutinė vieta ES).

¹³⁵ Radijo ir televizijos įstatymas.

¹³⁶ Paskelbta Oficialiajame leidinyje Nr. 109/2020.

¹³⁷ 2020 m. teisinės valstybės principo taikymo ataskaita. Šalies skyrius: teisinės valstybės principo taikymo padėtis Bulgarijoje, p. 15.

¹³⁸ 2021 m. kovo 29 d. Dekretas Nr. 113 ir 2021 m. balandžio 29 d. Dekretas Nr. 177.

¹³⁹ Informacija, gauta iš CEM vizito į šalį metu.

¹⁴⁰ Informacija, gauta vizito į Bulgariją metu, ir Žiniasklaidos pliuralizmo observatorijos 2021 m. ataskaita, p. 12. Didelė koncentracija užfiksuota televizijos sektoriuje (92 proc. visos pagrindinių 4 savininkų rinkos dalies). Didelę koncentraciją rodo ir sukauptos 4 populiariausių televizijos žiniasklaidos priemonių grupių (74 proc.) ir 4 populiariausių radijo grupių (79 proc.) auditorijos dalys. Internetinės žiniasklaidos sektoriuje trūksta tikslių duomenų.

¹⁴¹ 2021 Media pluralism Monitor, Bulgaria, p. 15.

suinteresuotieji subjektai pabrėžė, kad problemų ir toliau kelia viešųjų lėšų skyrimo žiniasklaidos priemonėms skaidrumas¹⁴².

Politinis kišimasis į žiniasklaidos darbą tebėra aktuali problema. Teisės aktų, pagal kuriuos politikams ir partijoms būtų neleidžiama turėti žiniasklaidos priemonių, trūkumas yra svarbus veiksnys, ir didesnė rizika šiuo atžvilgiu nustatyta televizijos ir laikraščių sektoriuose¹⁴³. Institucijos pateikė veiksmų planą, kuriame šis klausimas įtrauktas kaip vienas iš Bulgarijos nacionalinės plėtros programos iki 2030 m. prioritetų¹⁴⁴. Tačiau konkrečių priemonių kol kas nenustatyta.

COVID-19 pandemija padarė neigiamą poveikį žiniasklaidos pliuralizmui, tačiau nebuvo imtasi jokių priemonių, kuriomis būtų tiesiogiai remiamas žiniasklaidos sektorius. Kaip pabrėžė suinteresuotieji subjektai, pandemija turėjo įtakos žiniasklaidos pliuralizmui ir žurnalistų apsaugai daugiausia ekonominiu požiūriu dėl atlyginimų mažinimo ir vėluojančių mokėjimų, o tai padarė didelį poveikį regioninei žurnalistikai¹⁴⁵. Pranešama, kad dėl pandemijos bankrutavo kai kurios mažesnės ir regioninės žiniasklaidos priemonės¹⁴⁶.

Susirūpinimą tebekelia žurnalistų darbo aplinka ir saugumas¹⁴⁷. Susipažinti su viešąja informacija tebėra sudėtinga, o žurnalistai ir toliau susiduria su politiniu spaudimu ir savicenzūra¹⁴⁸. Nuo to laiko, kai buvo pateikta paskutinė ataskaita, Europos Tarybos platformoje žurnalistikos apsaugai ir žurnalistų saugumui skatinti pateikti šeši nauji perspėjimai apie išpuolius prieš žurnalistus ir jų persekiojimą¹⁴⁹. Tai apima vieną perspėjimą apie atvejį, kai, kaip įtariama, policija sumušė ir 24 valandoms sulaikė žurnalistą, o prokuratūra atsisakė atlikti tyrimą. Kiti perspėjimai yra susiję su išpuoliais prieš žurnalistus, žurnalistų ir kitų žiniasklaidos veikėjų persekiojimu ir piktnaudžiavimu keliant bylas. Be to, dėl COVID-19 pandemijos sustojo su veiksmų gairių, kurias 2020 m. kovo mėn. Bulgarijos institucijoms atsiuntė organizacija „Žurnalistai be sienų“ ir kuriomis siekiama spręsti spaudos laisvės problemas Bulgarijoje, įskaitant tokius aspektus kaip žurnalistų saugumas, galimybė susipažinti su informacija, valstybės reklamos paskirstymas ir žiniasklaidos finansavimas, rengimu susijęs darbas¹⁵⁰.

IV. KITI INSTITUCINIAI KLAUSIMAI, SUSIJĘ SU STABDŽIU IR ATSVARŲ SISTEMA

Bulgarija yra atstovaujamoji demokratinė respublika, turinti tiesiogiai renkamą Prezidentą, vienų rūmų Nacionalinį Susirinkimą ir Konstitucinį Teismą, atsakingą už konstitucinę įstatymų priežiūrą. Nacionaliniam Susirinkimui suteikti įgaliojimai teisėkūros srityje priimti galutinį sprendimą¹⁵¹. Bulgarijoje veikia dvi nacionalinės žmogaus teisių institucijos.

¹⁴² Reporters without Borders, Bulgaria.

¹⁴³ *Media Pluralism Monitor 2021*, Bulgaria, p. 14.

¹⁴⁴ Finansų ministerija (2019), Bulgarijos nacionalinė plėtros programa iki 2030 m..

¹⁴⁵ Informacija, gauta vizito į Bulgariją metu.

¹⁴⁶ *2021 Media Pluralism Monitor*, Bulgaria, p. 7.

¹⁴⁷ 2020 m. teisinės valstybės principo taikymo ataskaita. Šalies skyrius: teisinės valstybės principo taikymo padėtis Bulgarijoje, p. 17.

¹⁴⁸ Informacija, gauta vizito į Bulgariją metu.

¹⁴⁹ Institucijos nesureagavo nė į vieną iš šių pranešimų. Council of Europe, *Platform to promote the protection of journalism and safety of journalists*.

¹⁵⁰ Reporters Without Borders, Bulgaria.

¹⁵¹ Konstitucijos 87 straipsnis: teisę teikti įstatymo projektą turi bet kuris Nacionalinio Susirinkimo arba Ministrų Tarybos narys. Įstatymo projektą priima Nacionalinis Susirinkimas po dviejų svarstymų. Priimtas įstatymo projektas perduodamas Bulgarijos Respublikos Prezidentui, o šis pasirašo dekretą dėl jo paskelbimo. Įstatymas paskelbiamas Oficialiajame leidinyje ir įsigalioja po trijų dienų nuo paskelbimo,

Pirmoji – ombudsmenas – yra Konstitucijoje numatyta nepriklausoma institucija, renkama Nacionalinio Susirinkimo; jai nustatyta užduotis puoselėti ir saugoti žmogaus teises ir pagrindines laisves. Antroji – Apsaugos nuo diskriminacijos komisija – yra institucija, įgyvendinanti politiką lyčių lygybės ir nediskriminavimo srityje.

Vis dar nenustatytas tolesnės stebėsenos mechanizmas. Kaip nurodyta 2019 m. spalio mėn. bendradarbiavimo ir tikrinimo mechanizmo (BTM) ataskaitoje¹⁵² ir priminta 2020 m. teisinės valstybės principo taikymo ataskaitoje, Vyriausybė nusprendė nustatyti papildomą, išsamesnį vidaus stebėsenos mechanizmą, kurio centrinis organas bus Koordinavimo ir bendradarbiavimo taryba (toliau – tolesnės stebėsenos taryba). Tarybos tikslas – nepriklausomai, skaidriai ir objektyviai vertinti Bulgarijos teismų reformos, kovos su korupcija ir organizuotu nusikalstamumu pažangą¹⁵³. Taryba pradės veikti, kai tik bus baigtas taikyti BTM. Tačiau Piliečių tarybos – Koordinavimo ir bendradarbiavimo tarybos organo, į kurį įeina pilietinės visuomenės atstovai ir kurio atžvilgiu pradėta atrankos procedūra, – steigimas sustabdytas, kol laukiama Aukščiausiojo administracinio teismo sprendimo dėl apeliacinio skundo šiuo klausimu¹⁵⁴.

Veiksmų plane, priimtame reaguojant į 2020 m. teisinės valstybės principo taikymo ataskaitą, numatytos priemonės, kuriomis siekiama spręsti tam tikras nustatytas stabdžių ir atsvarų sistemos problemas. Tai apima veiksmus, kuriais didinamos lėšos nacionalinėms žmogaus teisių institucijoms ir tobulinamas sprendimų priėmimo procesas. Dėl pastarojo numatytos dvi iniciatyvos – parengti *ex post* poveikio vertinimo gaires¹⁵⁵ ir atlikti pagrindinių teisės aktų *ex post* poveikio vertinimus¹⁵⁶.

Neseniai atliktame tyrime patvirtinta, kad viešos konsultacijos ir poveikio vertinimas taikomi ribotai, ypač kalbant apie Parlamento narių siūlomus teisės aktus. Nacionalinio parlamentinių tyrimų centro, kuris įeina į Nacionalinio Susirinkimo struktūrą, atliktame tyrime nagrinėjama Nacionalinio Susirinkimo teisėkūros veikla nuo 2017 m. balandžio mėn. iki 2021 m. kovo mėn.¹⁵⁷ Pagrindinėmis išvadamis patvirtinama, kad padaugėjo Parlamento narių siūlomų teisės aktų projektų¹⁵⁸ nesurengus privalomų konsultacijų su suinteresuotaisiais subjektais ir neatlikus poveikio vertinimo ir suderinamumo su ES teisės aktais patikrinimo¹⁵⁹, nors tai taikoma Vyriausybės siūlomiems teisės aktų projektams. Institucijos įsipareigojo laikytis neseniai sugriežtintų taisyklių¹⁶⁰ ir toliau taikyti Vyriausybės praktiką teikti

išskyrus atvejus, kai tame akte nustatyta kitaip. Taip pat žr. neseniai parengtą Konstitucijos reformos projektą, paminėtą 40 išnašoje; jame teisė inicijuoti teisės aktus suteikta ir teismų taryboms. Tačiau vėliau ši nuostata iš įstatymo išbraukta.

¹⁵² COM(2019) 498, p. 3.

¹⁵³ 2020 m. vasario 14 d. Dekretu Nr. 21 buvo iš dalies pakeistas pirminis dekretas (2019 m. Ministrų Tarybos dekretas Nr. 240), kuriuo nustatytas nacionalinis stebėsenos mechanizmas, įsigaliojimas.

¹⁵⁴ Apeliacinį skundą pateikė NVO, kuriai padarė poveikį tai, kad buvo panaikinta pirminė vadinamosios Piliečių tarybos atrankos procedūra pagal tolesnės stebėsenos mechanizmą.

¹⁵⁵ Priimta 2020 m. gruodžio 3 d. Ministrų Tarybos sprendimu Nr. 885.

¹⁵⁶ Pagrindinius teisės aktus po penkerių metų kadencijos nustato Administracinių reformų taryba, kaip numatyta 2016 m. Teisės aktų įstatyme.

¹⁵⁷ Daugiau informacijos žr. <https://www.parliament.bg/pub/NCIOM/2021>.

¹⁵⁸ Per 44-ojo Nacionalinio Susirinkimo kadenciją daugiau kaip 60 proc. teisės aktų projektų pasiūlė Parlamento nariai. *Nacionalinio Susirinkimo teisėkūros veiklos tyrimas (2017 m. balandžio mėn. – 2021 m. kovo mėn.)*, p. 9.

¹⁵⁹ *Nacionalinio Susirinkimo teisėkūros veiklos tyrimas (2017 m. balandžio mėn. – 2021 m. kovo mėn.)*, p. 62.

¹⁶⁰ Poveikio vertinimo metodika atnaujinta 2019 m. Administracinių reformų taryba (Ministrų Tarybos patariamasis organas) 2021 m. vasario mėn. patvirtino naujus poveikio vertinimo modelius ir gaires.

Parlamentui teisės aktų projektus su išsamiu arba daliniu poveikio vertinimu¹⁶¹. Tačiau šios pastangos pagerinti poveikio vertinimo ir viešų konsultacijų kokybę neapima Parlamento narių siūlomų teisės aktų projektų. Be to, nors nuo 2016 m. teisėkūros procese privaloma rengti poveikio vertinimą, teisėkūros intervenciniai veiksmai mokslinėmis ekspertinėmis žiniomis grindžiami tik viename kitame teisės akto projekte¹⁶². Siekdamas išspręsti šią problemą, institucijos įsipareigojo pradėti pagrindinių teisės aktų, dėl kurių Ministrų Taryba 2020 m. gruodžio 3 d. priėmė gaires, *ex post* poveikio vertinimą¹⁶³. Viešos konsultacijos ir suinteresuotųjų subjektų atsiliepimai taip pat yra neatsiejama šio proceso dalis. Tačiau daugumoje siūlomų teisės aktų projektų¹⁶⁴ nėra informacijos apie Parlamento ar Vyriausybės narių rengiamas viešas konsultacijas ar diskusijas, kuriomis siekiama nustatyti teisės akto projekto priėmimo problemas ir priežastis¹⁶⁵. Be to, kai kurių ar visų suinteresuotųjų subjektų nuomonės dėl teisės akto priėmimo buvo įtrauktos tik į labai nedaug siūlomų teisės aktų projektų¹⁶⁶.

Susirūpinimą tebekelia praktika priimti svarbius teisės aktų pakeitimus keičiant kitus teisės aktus. Toliau taikomas teisėkūros metodas, kai vieno teisės akto pereinamojo laikotarpio nuostatos naudojamos priimant esminius kito nesusijusio teisės akto pakeitimus¹⁶⁷. Tai patvirtina problemą, iškeltą 2020 m. teisinės valstybės principo taikymo ataskaitoje, nes tokiais pakeitimais apeinami viešų konsultacijų ir poveikio vertinimo reikalavimai¹⁶⁸. Be to, kita tendencija, nustatyta 2020 m. teisinės valstybės principo taikymo ataskaitoje ir tebekelianti susirūpinimą, yra teisėkūros praktika, kai Nacionaliniame Susirinkime tarp pirmojo ir antrojo svarstymų be viešų konsultacijų priimami esminiai pakeitimai¹⁶⁹.

Vis dar taikomas su COVID-19 pandemija susijusios nepaprastosios padėties režimas. Nuo 2020 m. kovo 13 d. iki gegužės 13 d. paskelbus nepaprastąją padėtį¹⁷⁰, 2020 m. gegužės

Vyriausybė taip pat skelbia poveikio vertinimų sąrašą savo interneto svetainėje, kad būtų galima su juo susipažinti, www.strategy.bg.

¹⁶¹ Parlamento interneto svetainėje nurodoma, kad šie dokumentai pateikti Ministrų Tarybos teisės aktų projektuose.

¹⁶² *Nacionalinio Susirinkimo teisėkūros veiklos tyrimas (2017 m. balandžio mėn. – 2021 m. kovo mėn.)*, p. 16 ir 20.

¹⁶³ Ministrų Taryba (2020), *Ex post* poveikio vertinimo gairės.

¹⁶⁴ 93 proc. teisės aktų projektų. Žr. *Nacionalinio Susirinkimo teisėkūros veiklos tyrimas (2017 m. balandžio mėn. – 2021 m. kovo mėn.)*, p. 56–57.

¹⁶⁵ Žr. ankstesnę nuorodą.

¹⁶⁶ 9 proc. teisės aktų projektų. Žr. *Nacionalinio Susirinkimo teisėkūros veiklos tyrimas (2017 m. balandžio mėn. – 2021 m. kovo mėn.)*, p. 59.

¹⁶⁷ Pasiūlytų teisės aktų projektų, kurių galutinėmis ir pereinamojo laikotarpio nuostatomis iš dalies pakeisti kiti teisės aktai, dalis sudaro 37 proc., t. y. 2 proc. daugiau, palyginti su ankstesnės kadencijos Nacionaliniu Susirinkimu. *Nacionalinio Susirinkimo teisėkūros veiklos tyrimas (2017 m. balandžio mėn. – 2021 m. kovo mėn.)*, p. 46. (Pavyzdžiui, kai Baudžiamojo kodekso pakeitimai priimami pasitelkiant Prekybinės laivybos kodeksą, nereguluojamas žmonių vežimas tampa nusikalstama veika nepaisant to, kad už tai jau baudžiama pagal administracinės teisės aktus.)

¹⁶⁸ 2020 m. teisinės valstybės principo taikymo ataskaita. Šalies skyrius: teisinės valstybės principo taikymo padėtis Bulgarijoje, p. 19.

¹⁶⁹ Informacija, gauta vizito į Bulgariją metu. Pavyzdžiui, žr. teisės aktą, kuriuo nustatomas generalinio prokuroro ir jo pavaduotojų atskaitomybės ir baudžiamosios atsakomybės mechanizmas, kai pakeitimai buvo pateikti paskutinę dieną tarp abiejų svarstymų ir buvo nedelsiant priimti be išsamių diskusijų. Susipažinti su procesu galima adresu <https://www.parliament.bg/bg/bills/ID/163448>.

¹⁷⁰ Bulgarijos Respublikos Nacionalinis Susirinkimas (2020), Sprendimas paskelbti nepaprastąją padėtį, 2020 m. kovo 13 d., ir Bulgarijos Respublikos Nacionalinis Susirinkimas (2020), Sprendimas pratęsti

12 d. buvo priimtas Sveikatos įstatymo pakeitimas¹⁷¹, kuriuo nustatytas naujas nepaprastosios padėties režimas (nepaprastoji epideminė padėtis)¹⁷². 2020 m. gegužės 13 d. Ministrų Taryba sveikatos apsaugos ministro siūlymu nusprendė paskelbti vieno mėnesio trukmės nepaprastąją epideminę padėtį; vėliau ji buvo reguliariai atnaujinama ir tebegalioja iki [2021 m. liepos 31 d.]. Šis naujas nepaprastosios padėties režimas buvo peržiūrėtas Konstitucinio Teismo¹⁷³; 2020 m. liepos 23 d. jis nusprendė, kad režimas neprieštarauja Konstitucijai¹⁷⁴.

Nacionalinis Susirinkimas priėmė taisykles, kuriomis siekiama užtikrinti tęstinumą per COVID-19 pandemiją. Siekdamas prisitaikyti prie padėties, Nacionalinis Susirinkimas tęsė įprastą darbą, o 2020 m. lapkričio 6 d. priėmė taisykles, numatančias galimybę Parlamento nariams, kuriems dėl COVID-19 taikoma privaloma izoliacija arba karantinas, dalyvauti plenariniuose posėdžiuose¹⁷⁵. 2020 m. lapkričio 23 d. 54 Parlamento nariai užginčijo šių taisyklių konstitucingumą Konstituciniame Teisme¹⁷⁶, bet šis jas pripažino atitinkančiomis Konstituciją¹⁷⁷.

Padidinti nacionalinių žmogaus teisių institucijų finansiniai ir žmogiškieji ištekliai. Padidintas ombudsmeno ir Apsaugos nuo diskriminacijos komisijos biudžetas. Bulgarijos institucijos pranešė, kad 2021–2023 m. biudžeto prognozėje numatyta, kad abiejų institucijų lėšos personalui padidės 10 proc. Be to, siekiant sustiprinti ombudsmeno pajėgumus, biudžeto projekte numatomos papildomos išlaidos¹⁷⁸.

Teisės akto projektas dėl didesnio NVO užsienio finansavimo skaidrumo nebuvo toliau įgyvendinamas. 2020 m. liepos 3 d. pateiktas įstatymo projektas¹⁷⁹, kuriuo siekta nustatyti naujų pareigų ne pelno organizacijoms, sukėlė susirūpinimą subjektų¹⁸⁰ susirūpinimą dėl jo atitikties ES teisei¹⁸¹. Paskelbus 2020 m. teisinės valstybės principo taikymo ataskaitą,

nepaprastąją padėtį, 2020 m. balandžio 3 d. Šiuo sprendimu Vyriausybei suteikti plataus masto įgaliojimai imtis visų būtinų priemonių ekstremaliajai situacijai likviduoti.

¹⁷¹ Sveikatos įstatymo pakeitimo ir papildymo įstatymas.

¹⁷² Sveikatos įstatymo 63 straipsnis. Pagal šį naują režimą sveikatos apsaugos ministro siūlymu Ministrų Taryba gali paskelbti nepaprastąją epideminę padėtį tam tikram laikotarpiui. Tai taip pat suteiktą galimybę toliau taikyti tam tikras priemones, pradėtas taikyti dėl nepaprastosios padėties, ir imtis naujų priemonių, nors nepaprastoji padėtis būtų pasibaigusi.

¹⁷³ Respublikos Prezidento prašymu; 2020 m. Konstitucinio Teismo byla Nr. 7.

¹⁷⁴ 2020 m. Konstitucinio Teismo sprendimas Nr. 10 2020 m. byloje Nr. 7, 2020 m. liepos 23 d.

¹⁷⁵ Iš Bulgarijos gauti atsakymai rengiant 2021 m. teisinės valstybės principo taikymo ataskaitą, p. 42–43.

¹⁷⁶ 2020 m. Konstitucinio Teismo byla Nr. 13.

¹⁷⁷ 2021 m. Konstitucinio Teismo sprendimas Nr. 2 2020 m. byloje Nr. 13.

¹⁷⁸ Daugiau informacijos žr. Veiksmų plane su priemonėmis, skirtomis spręsti susirūpinimą keliančius klausimus, nurodytus 2020 m. teisinės valstybės principo taikymo ataskaitoje, <https://www.strategy.bg/StrategicDocuments/View.aspx?lang=bg-BG&Id=1314>.

¹⁷⁹ Įstatymo projektas 054-01-60. Ne pelno juridinių asmenų įstatymo pakeitimo ir papildymo įstatymo projektas.

¹⁸⁰ Susirūpinimą subjektų nuomonėse, paskelbtose Parlamento svetainėje vykstant įstatymo priėmimo procedūrai, buvo išreikštas susirūpinimas dėl asociacijų laisvės ir laisvo kapitalo judėjimo apribojimų, taip pat dėl registro viešumo, galinčių atsirasti priėmus įgyvendinimo aktus (žr. iš Bulgarijos ne pelno teisės centro, Aukų Bulgarijai forumo, Bulgarijos Helsinkio komiteto gautus atsakymus), <https://www.parliament.bg/bg/bills/ID/157496>.

¹⁸¹ Taip pat žr. 2020 m. birželio 18 d. Europos Sąjungos Teisingumo Teismo sprendimą *Komisija / Vengrija*, C-78/18.

įstatymo projektas nebuvo toliau svarstomas¹⁸². Nepaisant to, pilietinė erdvė tebėra susiaurinta¹⁸³, o kai kuriais atvejais atrodo, kad pilietinės visuomenės nariai patiria spaudimą, kuris pasireiškia šmeižto kampanijomis, bauginimais ir neigiamu naratyvu¹⁸⁴. 2020 m. lapkričio mėn. atliekant visuotinę periodinę peržiūrą Bulgarijai pateikta keletas rekomendacijų, susijusių su poreikiu tobulinti pilietinę erdvę ir kovoti su bauginimais ir grėsmėmis¹⁸⁵.

¹⁸² Pasibaigus Nacionalinio Susirinkimo įgaliojimams, svarstomi teisės aktų projektai nustoja galioti. Juos dar kartą gali pateikti kitos kadencijos Nacionalinis Susirinkimas, tačiau teisėkūros procesas turėtų prasidėti nuo pat pradžių.

¹⁸³ Žr. CIVICUS nustatytą Bulgarijos reitingą. Reitingai nustatomi pagal penkių kategorijų skalę: atvira, susiaurinta, apsunkinta, suvaržyta ir uždara.

¹⁸⁴ Informacija, gauta vizito į Bulgariją metu.

¹⁸⁵ Iš JT OHCHR Europos regiono biuro gauti atsakymai rengiant 2021 m. teisinės valstybės principo taikymo ataskaitą, p. 8–9.

I priedas. Abėcėlinis šaltinių sąrašas*

* *Atsakymų, gautų per konsultacijas dėl 2021 m. teisinės valstybės principo taikymo ataskaitos, sąrašas pateikiamas <https://ec.europa.eu/info/policies/justice-and-fundamental-rights/upholding-rule-law/rule-law/rule-law-mechanism/2021-rule-law-report-targeted-stakeholder-consultation>.*

2010 m. vasario 5 d. Europos Žmogaus Teisių Teismo sprendimas byloje *Kolevi prieš Bulgariją*.

2020 m. birželio 18 d. Europos Sąjungos Teisingumo Teismo sprendimas *Komisija / Vengrija*, C-78/18.

2020 m. Konstitucinio Teismo byla Nr. 15, <http://www.constcourt.bg/bg/Cases/Details/585>.

2021 m. Konstitucinio Teismo sprendimas Nr. 6 2020 m. byloje Nr. 15, <http://www.constcourt.bg/bg/Acts/GetHtmlContent/96c8d204-d2eb-4785-beac-7133ed3b6cd2>.

Aukščiausiojo Kasacinio Teismo pranešimas spaudai dėl Nacionalinio teisingumo valdymo instituto, <http://www.vks.bg/novini/nip.html>.

Aukščiausiosios advokatų tarybos kritika dėl teismų žemėlapių reformos, <https://www.vas.bg/bg/a/predlozheniyata-za-reforma-na-sdebnata-karta>.

Bulgarijos Aukščiausiasis Kasacinis Teismas (2019), 2020 m. metinė ataskaita.

Bulgarijos Aukščiausiasis Kasacinis Teismas (2021), Iš Bulgarijos aukščiausiojo kasacinio teismo gauti atsakymai rengiant 2021 m. teisinės valstybės principo taikymo ataskaitą.

Bulgarijos donorų forumas (2021), Iš Bulgarijos donorų forumo gauti atsakymai rengiant 2021 m. teisinės valstybės principo taikymo ataskaitą.

Bulgarijos Helsinkio komitetas (2021), Iš Bulgarijos Helsinkio komiteto gauti atsakymai rengiant 2021 m. teisinės valstybės principo taikymo ataskaitą.

Bulgarijos ne pelno teisės centras (2021), Iš Bulgarijos ne pelno teisės centro gauti atsakymai rengiant 2021 m. teisinės valstybės principo taikymo ataskaitą.

Bulgarijos Respublikos Nacionalinis Susirinkimas (2017), Nacionalinio Susirinkimo organizavimo ir darbo tvarkos taisyklės, <https://www.parliament.bg/en/rulesoftheorganisations>.

Bulgarijos Respublikos Nacionalinis Susirinkimas (2020), 2020 m. balandžio 3 d. sprendimas pratęsti nepaprastąją padėtį, <https://www.parliament.bg/bg/desision/ID/157396>.

Bulgarijos Respublikos Nacionalinis Susirinkimas (2020), 2020 m. kovo 13 d. sprendimas paskelbti nepaprastąją padėtį, <https://www.parliament.bg/bg/desision/ID/157374>.

Bulgarijos teisinių iniciatyvų instituto fondas (2021), Iš Bulgarijos teisinių iniciatyvų instituto fondo gauti atsakymai rengiant 2021 m. teisinės valstybės principo taikymo ataskaitą.

Bulgarijos Vyriausybė (2021), 2021–2027 m. nacionalinės korupcijos prevencijos ir kovos su korupcija strategijos projektas, <https://www.strategy.bg/PublicConsultations/View.aspx?lang=bg-BG&Id=5828>.

Bulgarijos Vyriausybė (2021), Iš Bulgarijos gauti atsakymai rengiant 2021 m. teisinės valstybės principo taikymo ataskaitą.

Centre for Media Pluralism and Media Freedom (2021), *Media Pluralism Monitor 2021 – Report on Bulgaria*.

CEPEJ (2013), *Revised Guidelines on the Creation of Judicial Maps to Support Access to Justice within a Quality Judicial System*, <https://rm.coe.int/european-commission-for-the-efficiency-of-justice-cepej-revised-guidel/168078c492>.

CEPEJ (2020), *Study on the functioning of the judicial systems in the EU Member States*.

Civicus, *Monitor tracking civic space – Bulgaria*, <https://monitor.civicus.org/country/bulgaria/>.

Council of Europe, *Platform to promote the protection of journalism and safety of journalists*, <https://www.coe.int/en/web/media-freedom/bulgaria>.

Council of Europe: Committee of Ministers (2010), Recommendation CM/Rec(2010)12 of the Committee of Ministers to member states on judges: independence, efficiency and responsibilities.

Council of Europe: Committee of Ministers (2019), Decision CM/Notes/1362/H46-6.

Council of Europe: Committee of Ministers (2019), Interim Resolution, CM/ResDH(2019)367.

Council of Europe: Committee of Ministers (2020), Decision CM/Del/Dec(2020)1377bis/H46-9.

Council of Europe: Committee of Ministers (2021), Decision CM/Notes/1398/H46-6 of 9-11 March, https://search.coe.int/cm/Pages/result_details.aspx?ObjectID=0900001680a1abfa.

Council of Europe: Department for the Execution of Judgments of the European Court of Human Rights (2021), Memorandum H/Exec(2021)9.

Council of Europe: Venice Commission (2010), Report on the Independence of the Judicial System Part I: The Independence of Judges (CDL-AD(2010)004).

Council of Europe: Venice Commission (2017), Bulgaria - Opinion on the judicial system act (CDL-AD(2017)018).

Council of Europe: Venice Commission (2019), Bulgaria - Opinion on draft amendments to the Criminal Procedure Code and the Judicial System Act, concerning criminal investigations against top magistrates (CDL-AD(2019)031).

Council of Europe: Venice Commission (2020), Bulgaria - Urgent interim opinion on the draft new constitution opinion (CDL-AD(2020)035).

Council of Europe: Venice Commission (2020), Poland - Joint Urgent Opinion of the Venice Commission and the Directorate General of Human Rights and Rule of Law (DGI) of the Council of Europe on amendments to the Law on the Common courts, the Law on the Supreme court and some other Laws, (CDL-AD(2020)017).

European Commission: European Anti-Fraud Office, OLAF recommends recovery of nearly €6 million after alleged abuse of power at Bulgarian ministry- EU press release No. 04/2021, https://ec.europa.eu/anti-fraud/media-corner/news/01-02-2021/olaf-recommends-recovery-nearly-eu6-million-after-alleged-abuse-power_en.

European Network of Councils for the Judiciary (2019), *Independence and Accountability of the Judiciary – ENCJ Survey on the independence of judges*.

European Parliament, *Member states must stop selling EU passports immediately, MEPs demand*- Press release 22 October 2020, <https://www.europarl.europa.eu/news/en/press-room/20201016IPR89564/member-states-must-stop-selling-eu-passports-immediately-meps-demand>.

Europos Komisija (2019), Komisijos ataskaita Europos Parlamentui ir Tarybai dėl Bulgarijos pažangos pagal bendradarbiavimo ir tikrinimo mechanizmą, COM(2019) 498.

Europos Komisija (2020), 2020 m. teisinės valstybės principo taikymo ataskaita. Teisinės valstybės principo taikymo padėtis Europos Sąjungoje.

Europos Komisija (2021), ES teisingumo rezultatų suvestinė.

Europos Parlamentas (2020), Rezoliucija dėl teisinės valstybės principo taikymo ir pagrindinių teisių padėties Bulgarijoje (2020/2793(RSP)).

Europos Sąjungos Taryba (2017), Tarybos išvados dėl bendradarbiavimo ir tikrinimo mechanizmo, https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/20171212-st15587_en.pdf.

Europos Sąjungos Tarybai pirmininkaujanti Suomija (2019), Pirmininkaujančios valstybės narės ataskaita, <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-14856-2019-INIT/en/pdf>.

Finansų ministerija (2019), Bulgarijos nacionalinė plėtros programa iki 2030 m., <https://www.minfin.bg/upload/46720/National%2BDevelopment%2BProgramme%2BBULGARIA%2B2030.pdf>.

Fundamental Rights Agency (2020), *Coronavirus COVID-19 outbreak in the EU: Fundamental Rights Implications*, https://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/bulgaria-report-covid-19-april-2020_en.pdf.

Fundamental Rights Agency (2021), *Legal environment and space of civil society organisations in supporting fundamental rights in Bulgaria*.

GRECO (2015), *Fourth Evaluation Round – Evaluation report on Bulgaria on corruption prevention in respect of members of parliament, judges and prosecutors*, <https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=09000016806c983f>.

JT OHCHR Europos regiono biuras (2021), Iš JT OHCHR Europos regiono biuro gauti atsakymai rengiant 2021 m. teisinės valstybės principo taikymo ataskaitą.

Komunikacijos generalinis direktoratas (2019), Greitoji „Eurobarometro apklausa Nr. 482 „Verslo požiūris į korupciją ES“.

Komunikacijos generalinis direktoratas (2020), Specialioji „Eurobarometro“ apklausa Nr. 502 „Korupcija“.

Magistrats Européens pour la Démocratie et les Libertés (2021), Iš *Magistrats Européens pour la Démocratie et les Libertés* gauti atsakymai rengiant 2021 m. teisinės valstybės principo taikymo ataskaitą.

Ministrų Taryba (2020), *Ex post poveikio vertinimo gairės* (<https://www.strategy.bg/Publications/View.aspx?lang=bg-BG&categoryId=&Id=320&y=&m=&d>).

Pranešimas spaudai dėl Aukščiausiajai teismų tarybai skirto atviro laiško dėl pasirinkto teismų žemėlapių reformos modelio, kurį pasirašė 500 teisėjų, <https://news.lex.bg/564>.

Reporters without Borders – Bulgaria, <https://rsf.org/en/bulgaria>.

Rinkos ekonomikos institutas (IME) (2021), Teismo pareigūnų komandiruočių tyrimas, <https://ime.bg/bg/articles/komandirovane-na-magistrati-ili-kadruvane-tihomyllkom/#ixzz6pUEALbxu>.

Transparency International (2021), *Corruption Perceptions Index 2020*.

U.S Department of the Treasury (2021), *Specially designated nationals list update*, 2 June 2021, <https://home.treasury.gov/policy-issues/financial-sanctions/recent-actions/20210602>.

II priedas. Vizitas į Bulgariją

2021 m. kovo mėn. Komisijos tarnybos surengė virtualius susitikimus su:

- Galimybės susipažinti su informacija programos atstovu
- Administracijos modernizavimo direktoratu
- Kovos su korupcija taryba
- Kovos su korupcija fondu
- Europos žurnalistų asociacijos Bulgarijos skyriumi
- Bulgarijos prokurorų asociacija
- Audiovizualinės žiniasklaidos reguliavimo institucija – CEM
- Bulgarijos teisinių iniciatyvų institutu
- Bulgarijos teisėjų asociacija
- Demokratijos studijų centru
- Kovos su korupcija ir neteisėtai įgyto turto konfiskavimo komisija
- Projekto „For the truth“ atstovu
- Aukščiausiosios teismų tarybos inspekcija
- Rinkos ekonomikos institutu
- Kultūros ministerija
- Vidaus reikalų ministerija
- Teisingumo ministerija
- Nacionaline žurnalistų etikos taryba
- Generaline prokuratūra
- Sofijos advokatų asociacija
- Specializuotu baudžiamųjų bylų teismu
- Specializuota prokuratūra
- Aukščiausiaja advokatų taryba
- Aukščiausiuoju Kasaciniu Teismu
- Aukščiausiaja teismų taryba
- Bulgarijos leidėjų sąjunga

* Komisija taip pat surengė kelis horizontalius susitikimus su šiomis organizacijomis:

- „Amnesty International“
- Reprodukcinės teisių centru
- CIVICUS
- „Civil Liberties Union for Europe“
- Europos pilietinės visuomenės tinklu
- Europos Bažnyčių Konferencija
- „EuroCommerce“
- Europos ne pelno teisės centru
- Europos žiniasklaidos ir spaudos laisvės centru
- Europos piliečių forumu
- Europos žurnalistų federacija
- „European Partnership for Democracy“

- Europos jaunimo forumu
- „Front Line Defenders“
- „Human Rights House Foundation“
- „Human Rights Watch“
- Tarptautinės lesbiečių ir gėjų asociacijos Europos skyriumi
- Tarptautinė teisininkų komisija
- Tarptautinė žmogaus teisių federacija
- Tarptautinės planuotos tėvystės federacijos Europos tinklu (IPPF EN)
- Tarptautiniu spaudos institutu
- Nyderlandų Helsinkio komitetu
- Atviros visuomenės Europos politikos institutu
- „Philanthropy Advocacy“
- „Protection International“
- „Žurnalistai be sienų“
- „Transparency International“ Europos Sąjungos biuru